

In dit nummer:

- 303 Macht en dienst
M.H.T. Biewenga
- 304 Theologische scheppingsleer (1)
A. Troost
- 307 '...hoe de oorlog is verdwenen...'
K.B. Holwerda, Ede
- 310 Hedendaagse
Zendingsfronten in Indonesië
Henk van der Velde
- 312 Hoe houden we de jeugd
bij de kerk? (2 slot)
J.J. Lagerveld
- 315 Een cruciaal moment (4)
Henk G. Geertsema

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Als tolerantie geen deugd is

tolerantie van overtuigingen, dat voor sommigen grote beloften inhoudt, maar voor anderen een gruwel is.

Tolerantie als deugd

Tolerantie is in de westerse samenleving tot hoogste waarde verheven, constateert Gaede. Overtuigd dat waarheid niet bestaat, hebben we van verscheidenheid in en tolerantie jegens overtuigingen een deugd gemaakt. Intolerant is het ergste wat je kunt zijn. De leidende gedachte is, dat je je eigen overtuiging moet verzwijgen wanneer je daarmee anderen zou kunnen kwetsen. Het probleem is, dat dit leidt tot 'privatisering' van het geloof – het geloof heeft geen betekenis voor de samenleving – en tot 'relativering' ervan – het christelijk geloof is niet meer dan één van de vele geloven. Daardoor wordt de geloofwaardigheid van elke orthodox-christelijke overtuiging ondermijnd, maar wordt ook het streven naar een 'goede' samenleving en naar gerechtigheid zinloos.

Samenleving

In onze samenleving wordt het steeds normaler gevonden om je geloofsovertuiging voor jezelf te houden. Christenen kunnen hun overtuiging echter niet verzwijgen, zegt Gaede. Woord en daad zijn niet te scheiden. Weten wie Christus is, is leven als Christus. Christenen zijn geen relativisten en we hebben geen enkele reden om ons daarvoor te verontschuldigen. We geloven in de waarheid en – voeg ik eraan toe – het zou onbarmhartig zijn daarover te zwijgen. Met Gaede zullen we daarom mensen omarmen, maar niet hun geloof. Het geloof in waarheid en gerechtigheid kan zich alleen ontplooiën wan-

neer in de samenleving is voldaan aan bepaalde voorwaarden. Christenen zoeken daarom de vrijheid, niet om de vrijheid zelf, maar om de waarheid van het evangelie. Voor die waarheid is geen plaats in een samenleving waarin gelovigen worden onderdrukt, maar ook niet in een samenleving waarin het christelijk geloof getoleerd wordt als privé-overtuiging van een groep mensen. In het eerste geval wordt de waarheid door dwang onderdrukt, in het tweede geval door relativisme. Daarom verlieten de Pilgrim Fathers niet alleen Engeland waar ze werden vervolgd, maar ook Holland waar ze wel vrijheid genoten, maar geen klimaat vonden waarin hun geloof zich kon ontplooiën. In de moderne samenleving zijn volgens Gaede daarom gemeenschappen nodig als kerk en gezin, als dragers van een gezamenlijke overtuiging. Een overtuiging die het waard is om te behouden en door te geven. Juist hier wringt vandaag de schoen. Door de nadruk op individualisering, mobiliteit en prestatie worden gemeenschapsbanden verzwakt en worden relaties vrijblijvender. Naast erkenning van individuele rechten moeten we daarom ook investeren in de rechten en verantwoordelijkheden van gemeenschappen als kerk, gezin en school.

Christenen voor de waarheid

Tolerantie is volgens Gaede geen deugd, maar een middel, een cruciaal element in onze samenleving ten behoeve van het behoud en de beleving van de waarheid. Tolerantie is niet iets om juichend over te doen, maar een noodzaak in een in zonde gevallen wereld. Juichen doen we over de waarheid.

Jan-Willem Dollekamp, Nunspeet

Nederland wordt steeds meer een pluriforme samenleving. Hoe moet met die (religieuze) verscheidenheid worden omgegaan? Het toverwoord is 'tolerantie'. In zijn boek *When Tolerance is no Virtue* (1993) zegt de Amerikaanse hoogleraar S.D. Gaede daarover in grote lijnen het volgende.

Verwarring

De westerse cultuur is in verwarring, aldus Gaede. Iedereen heeft de mond vol van tolerantie. Over de betekenis daarvan bestaat echter geen overeenstemming. Als gevolg daarvan wordt verdraagzaamheid al gauw onverschilligheid: men mag niets doen of zeggen wat door anderen als kwetsend zou kunnen worden ervaren. Christenen kunnen deze verwarring volgens Gaede niet negeren. Het moet ons een zorg zijn dat het zicht op waarheid en gerechtigheid steeds meer verloren gaat. 'Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de Here van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God', zegt de profeet Micha (6:8). Maar wat betekent het voor christenen om waarheid en gerechtigheid na te jagen in een samenleving die in steeds grotere verwarring is over beide? In de antwoorden hierop lijken de wegen uiteen te gaan. Nergens komt die scheiding scherper naar voren dan in onze houding ten opzichte van het heersende denken over verscheidenheid in en

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof.mr.dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

**Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in
de week voorafgaande aan de week
waarin Opbouw zal verschijnen, bij
de redactie binnen te zijn.**

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van
min. f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen
ieder moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Opzeggen
uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,-
per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm.
breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag
8.30 uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week
voor verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar
Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

In de eerstkomende nummers (o.a.)

A.Th. van Deursen, Het leven van een
theoloog.

R.R. Ganzevoort, Hoe houden we de
kerk bij de jeugd?

Marjon Busstra, Interview met de heer
Fijan.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 05130-20476; tele-
fax: 05130-27036.

16 sept. Landelijke Vrouwencontact-
dag te Enschede

18 sept. Symposium 25 jaar STAGG
voor predikanten te Amersfoort

23 sept. Voorgezette Landelijke Ver-
gadering Apeldoorn (AKS)

28 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Amersfoort; onderwerp: Hulp aan
de vreemdeling/asielzoeker

18 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwerkende kerken

18 nov. Regionale Ontmoetingsdag
CG-NG in het Noorden des lands te
Groningen; 15.00 uur; incl.: tel. 050-
262033

Vraag aan onze abonnees:

Heeft u de machtigingskaart voor automatische betaling van het
abonnement al ingestuurd? Help ons de administratiekosten te
verlagen!

Macht en dienst

„...de roef van uw bezit hebt gij blijmoedig aanvaard...”
Hebreeën 10:34

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

Wij leven in een tijd van grote veranderingen op religieus gebied. De sekularisatie trekt diepe sporen door de kerken en door de levens van veel leden van die kerken. Dat te constateren is niet echt origineel; we zijn er immers langzamerhand allemaal wel van doordrongen geraakt. Iets anders is het om, komend vanuit het verleden, levend in het heden, lijnen uit te zetten naar de toekomst.

Naar mijn indruk zijn wij over het algemeen meer bedreven in het vanuit het verleden kritiseren van het heden (wat terdege nodig is!), dan in het uitzetten van een pad naar de toekomst toe (wat evenzeer nodig is). Wij lopen het risico zózeer gefixeerd te zijn op wat we zijn kwijtgeraakt, dat we aan datgene wat we wél hebben nauwelijks nog aandacht schenken; met als gevolg dat we ons meer en meer gaan terugtrekken in ons eigen veilige kerk-kringetje, waardoor tenslotte de rijkdom die we – in Christus! – hebben, verschaalt tot dood kapitaal.

Macht

Eén van de gevolgen van de sekularisatie is in elk geval dat wij als kerk(en) de macht kwijt zijn. Er is een tijd geweest waarin de kerk een machtsfactor van betekenis was in de samenleving, die ook dikwijls in staat was haar mening dwingend op te leggen aan die samenleving. De kerk deed ergens een uitspraak over, en die werd door de samenleving overgenomen; werd vaak ook overgenomen door de wetgever; heel wat wetten hebben hun formulering gekregen mede door toedoen van de kerk. Dat is nu afgelopen. Als kerk hebben wij die macht niet meer. Die zijn we kwijt; en die zijn we ook voorgoed kwijt.

Ons bezit?

Ik zou willen overwegen of wij vandaag wellicht onze winst kunnen doen met het woord uit Hebreeën 10 dat u hierboven ziet staan.

In dit vers wordt gerefereerd aan een voorschrift dat bekend is uit het Romeinse recht: bij zware vergripen kon als begelegende straf de veroordeelde worden opgelegd. Blijkbaar is die bepaling al op een vroeg moment in de geschiedenis van de kerk ook op Christenen toegepast. En zo is deze mensen hun bezit ontnomen; ja, het is ze *ontroofd*, dat wil zeggen: er was totaal geen reden voor deze zware maatregel. Zij hadden immers geen enkele wandaad begaan; hun enige misdrijf bestond hierin dat ze Christen waren. En de straf daarvoor: verlies van hun bezit. En nu het wonderlijke: dit absoluut ongemotiveerde optreden van de overheid hebben deze mensen *blijmoedig aanvaard*. Ze hebben niet moord en brand geschreeuwd, ze zijn niet naar de rechtbank gerend om een proces aan te spannen, ze hebben geen protest-demonstratie georganiseerd tegen dit schreeuwend onrecht – niets van dat al: zij hebben de roef van hun bezit blijmoedig aanvaard. Ja, *blijmoedig*! Dat is dus ook nog weer heel wat anders dan dat je je handenwringend zit te verbijten van

van de wereld eeuwenlang dachten dat de macht ons bezit was, dat we die vast in handen hadden, maken wij het mee dat 'ons bezit' ons meer en meer wordt afgenomen.

De Hebreeën hebben het *blijmoedig aanvaard*.

Dat is vandaag de dag niet onze sterkste kant. Wij zijn meer geneigd te treuren over de slechte tijd waarin we leven, waarin alles achteruit gaat, dan dat we diezelfde blijmoedigheid ten toon spreiden die blijkbaar zo kenmerkend was voor de Hebreeën – althans: die dat in een bepaalde periode was geweest: „*Herinnert u de dagen van weleer*”, zegt de schrijver, terugblikkend op een periode in het verleden (vers 32); en dan ook de oproep voor het heden: „*Geeft dan uw vrijmoedigheid niet prijs*” (vers 35); want „*gij hebt volharding nodig*!” (vers 36). Dat wil zeggen: vroeger was er die blijmoedigheid; laat die er nou ook vandaag zijn. Daar moesten dus ook die Hebreeën zich wel degelijk voor inzetten. 't Is niet zo dat het er voor hen volautomatisch was, terwijl het voor ons een heel moeilijke klus is, nee, wij worden allen telkens weer opgeroepen om onze kracht te zoeken in de Here, en dan van daaruit blijmoedig te leven.

Machtsmiddelen passen niet bij de kerk

wege je eigen machteloosheid, maar waar je je dan tenslotte maar bij neerlegt omdat je er toch niks aan kunt doen. Nee, *blijmoedig*! Wat er ook gebeurde, de vreugde in de Here, de blijdschap om de verlossing door Christus, voerde onstuitbaar de boventoon in hun leven. Dat was werkelijk door niks en niemand kapot te krijgen!

Vandaag

Nee, ons materiële bezit loopt vandaag geen gevaar; dat zal ons niet afgepakt worden (dat zou, tussen haakjes, ook wel heel dom zijn van de duivel; wie haalt nou één van z'n wapens uit de strijd?!). Maar wij raken wel iets anders kwijt: de macht. Terwijl we als kerk in ons Christelijke deel

Nieuwe inhoud

Maar hoe geef je dat nou handen en voeten? Nu, daar is natuurlijk niet één antwoord op, dat het juiste zou zijn, met uitsluiting van alle andere. Maar ik wil toch wel iets noemen wat naar mijn idee belangrijk is.

Ik denk aan Schriftwoorden die zich juist in onze tijd aanbieden om opnieuw met inhoud gevuld te worden. Of liever: woorden die in onze tijd de gelegenheid krijgen om weer open te gaan met heel de rijkdom van hun oorspronkelijke betekenis.

Ik wil twee van die woorden noemen – niet omdat er geen andere zouden zijn, maar wel om aan de hand van die twee iets van het spoor aan te geven waarin ik zou willen denken. Het eerste is Filippenzen 4:5a: „*Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend*”; en het tweede Romeinen 12:21b: „*Overwin het kwade door het goede*”.

Natuurlijk: dat zijn woorden die door

alle eeuwen heen in de bijbel hebben gestaan, maar waarvan de werkelijke betekenis toch haast niet tot in alle diepte kon doordringen in een tijd waarin de kerk ook nog zoveel andere ijsers in het vuur had. Als je immers de macht tot je beschikking hebt, als je in de gelegenheid bent om met kracht en met geweld het kwade te lijf te gaan, dan hoeft het niemand te verbazen wanneer men in zo'n tijd – volkomen te goeder trouw! – naar machtsmiddelen greep om de strijd te voeren waarvan men in alle eerlijkheid overtuigd was dat die van Godswegen gevoerd moest worden. Gevolg was wel dat vriendelijkheid eeuwenlang zeker niet de meest in het oog springende karaktertrek was van de kerk. Vriendelijkheid en macht laten zich nu eenmaal niet zo goed tot een harmonische eenheid verbinden.

Dienst

Nu wij de macht kwijt zijn, komt er weer ruimte vrij om terug te gaan naar de oorspronkelijke roeping van de kerk: te gaan in het spoor van Hem die niet gekomen is om gediend te worden, maar om zelf te dienen. Machtsmiddelen passen niet bij de kerk – hebben nooit bij de kerk gepast, maar passen er zeker vandaag niet bij. Het werkt ook niet. Misschien is er een tijd geweest waarin het wél werkte, maar vandaag is dat voorgoed voorbij. Een kerk die met machtsmiddelen haar doel wil bereiken, zal het uiteindelijk altijd verliezen. Daarom: zet er als kerk in deze tijd alles op om niet de macht, maar de dienst in het middelpunt te zetten; niet de macht, maar de genade. Daar moeten we 't van hebben: van het met hart en ziel leven vanuit die genade. En daar zullen we dan ook steeds meer op worden teruggeworpen. Maar daarin ligt dan ook een grote belofte.

Theologische scheppingsleer (1)

A. Troost-Amsterdam

1. Inleidend excuus

Alleen al deze titel, en dan ook nog een cijfer dat aanduidt dat er wie weet hoeveel vervolgartikelen bij zullen komen, is vermoedelijk voor een flink deel der lezers voldoende om er niet aan te beginnen. In een bepaald opzicht hebben die lezers gelijk, omdat de gereformeerde dogmatiek het er naar gemaakt heeft. Daarom in deze inleiding eerst een soort excuus namens onze 'calvinistische traditie'.

Dat excuus gaat nog niet eens over de inhoud van het aangekondigde hoofdstuk uit de dogmatiek in de genoemde traditie. Dat zou ook nog kunnen, maar dat behoort bij de inhoud van de vier artikelen die ik gepland heb over dit onderwerp. Vooraf echter iets waarmee veel dominees en beroepstheologen het niet eens zullen zijn. Het gaat over de vraag wat voor zin het heeft om de lezers van Opbouw een reeks van artikelen voor te schotelen over een theologisch-dogmatisch onderwerp, dat helemaal niet 'praktisch' is, althans niet in de gebruikelijke zin des woords. Temeer niet, omdat ik zelfs niet van plan ben onder de genoemde titel over het milieu te schrijven. Op de laatste vergadering van de medewerkers van Opbouw is weer gebleken, dat globaal gezien alle lezers en alle medewerkers willen dat de inhoud van ons blad vooral *praktisch gericht moet zijn*. Dat vind ik ook, maar ik heb wel een aanvulling op dit gegeven.

2. Theorie-vorming is ook een stukje (niet neutrale) levenspraktijk

Er is nl. in de volle levenspraktijk ook een gebied, waarop betrekkelijk weinig lezers werkzaam zijn. Dat is het gebied van de theorievorming, met andere woorden: het gebied van de wetenschap, en daaronder hoort ook de wetenschappelijke theologie. Dat is een sector in het leven waarop lang niet alle gelovigen zich bewegen of

hoeven te bewegen. Hetzelfde kan gezegd worden van de beeldende kunst, of van de literaire kunst. Hetzelfde kan ook gezegd worden van de kinderopvoeding, want sommige lezers zijn daar nog niet aan toe en velen zijn die tijd voorbij. Men kan ook denken aan de buitenlandse politiek. Hetzelfde geldt voor de liefhebbers van meditatie en stichtelijke lectuur met populaire bijbelverklaringen. Ook zijn er velen die niet en velen die wel geïnteresseerd zijn in de joodse godsdienst of in het Jodendom in het algemeen. En zo kunnen we nog even doorgaan.

Een blad als Opbouw probeert al die genoemde en nog ongenoemde belangstellingssferen iets te bieden, maar niemand kan overal belangstelling voor hebben. En vooral niemand behoort belangstelling te hebben voor al die genoemde rubrieken. Ook al gaat het ons blad vooral erom, op al die gebieden een stukje christelijke levensvisie te geven en zodoende behulpzaam te zijn bij de concrete geloofsbeleving op een of meer kleine stukjes van onze veelzijdige levenspraktijk.

Zo zijn er ook gelovigen en lezers van Opbouw die zich afvragen of de Schrift ons iets inhoudelijks te zeggen heeft over dat aparte stukje levenspraktijk (vooral van academici) dat we noemen de wetenschappelijke theorievorming. Daarin nu ligt in onze traditie een stuk schuld, waarbij mijn excuus zal aanknopen.

3. Theologie is geen betere kwaliteit geloof

De theologische traditie van de calvinisten, (en ook van andere christelijke stromingen), heeft maar al te vaak de suggestie gewekt, dat wie een kerkelijk meelevend gelovig christen wil zijn, wel degelijk belangstelling behoort te hebben voor de theologische dogmatiek, zij het in gepopulariseerde vorm. Dat behoorde tot de geestelijke sfeer waarin vroegere generaties, ook ik, zijn opgevoed. Daarop was voor de oorlog een deel van het jeugdwerk gericht. De rest (van de cultuur) was een randverschijnsel, waar ieder naar keuze wat 'aan kon doen'. Van deze voorbije traditie is veel

goeds te zeggen, maar ook wel wat kwaads, en dat laatste wil ik nu doen. De suggestie die van heel deze vroegere kerkelijke sfeer uitging, was dat iedere gelovige, en zeker iemand die wat meer gestudeerd had, zich eigenlijk voor theologie behoorde te interesseren. Men leerde in deze traditie dan ook niet consequent te onderscheiden tussen geloof en theologie. Zodoende werd onbedoeld en vaak ook nog onbewust, de theologie ervaren als een hogere of betere soort van geloof. Wie daar niet in geïnteresseerd was, voelde zich al spoedig niet te behoren tot de 'inner circle' van de kerk of van de jeugdvereniging. Genoeg hierover, ofschoon er nog heel veel over te schrijven zou zijn.

4. Conclusie uit het bovenstaande

Niemand, zelfs geen dominee of ouderling, hoeft zich in geweten verplicht te voelen theologische literatuur te lezen, ook niet de nu volgende gepopulariseerde artikelen over het genoemde dogmatische onderwerp. Een klein deel der lezers heeft vermoedelijk wel belangstelling voor dogmatische theologie (of voor een ander vak uit de theologie, exegese bijvoorbeeld, of kerkrecht, of kerkgeschiedenis) en heeft voor deze *hobby* wat tijd en energie over. De aard van die stof brengt echter mee, dat er dan vaak een paar vervolgartikelen voor nodig zijn. In dit geval zelfs vier in totaal, en dan ben ik nog niet eens toe aan de bekende strijdvrage over de schepping-in-zes-dagen, en aan het evolutievraagstuk.

5. Scheppingsleer. Is dat actueel en nog nodig?

Als onderwerp voor vier artikelen koos ik dus de dogmatische (minder dubbelzinnig gezegd: de *dogmatologische*) scheppingsleer. Dus niet de *exegetische* kwestie van een schepping in zes dagen van elk 24 uur of van een al dan niet creationistische evolutietheorie, of iets dergelijks. Zelfs zoek ik niet het praktische en de actualiteit door te schrijven over de schepping in verband met ons milieu. Dat is wel de trend in de hedendaagse theologische vakliteratuur over de schepping. In onze milieuproblematiek ligt globaal gesproken voor de hedendaagse theologie nog de enige relevantie, de enige 'praktische' betekenis van ons scheppingsgeloof. Op zichzelf is er natuurlijk niets tegen die probleemstelling, maar zij staat tegenwoordig wel in het kader van het

moralisme dat in het algemeen een fors deel van de hedendaagse theologie kenmerkt.

Wellicht vraagt een lezer zich dan af: wat zou over dit dogmatische onderwerp dan nog te schrijven zijn voor iemand binnen een orthodox-gereformeerde geloofsgemeenschap? We weten het immers al lang en de schepping is onder ons ook (nog!) niet eens aktueel.

We weten het al lang, dat is inderdaad waar, maar eerlijk gezegd hoop ik dat ons oude en onbetwift christelijk geloof aangaande de schepping, mede door een nieuwere theologische bezinning, *verdiept* kan worden. M.i. is een nieuwe discussie gewenst, al was het alleen maar omdat ook de theologische waarheid als zodanig ons ter harte kan gaan, nog afgezien van haar nut voor geloof en kerk. Op de basis van ons gemeenschappelijk scheppings-geloof, zoals dat ook in onze belijdenis verwoord is, zou ik enkele *dogmatologische* gedachten ter overweging en discussie willen voorleggen. Mede omdat ik als ethicus dit leerstuk van groot belang acht voor de *theologische* ethiek.

6. De belijdenis der schepping in de Reformatie

In de eerste plaats is het opmerkenwaard dat onze belijdenisgeschriften over de schepping heel weinig zeggen. In de tijd der grote Reformatie, toen deze geschriften ontstonden, was over de belijdenis der schepping nauwelijks verschil van *geloof* met Rome. Ook niet met de meeste afwijkende secten, waartegen de protestantse confessies zich in die tijd moesten verzetten. Het ging toen veel meer over de leer van het heil en van de kerk en de sacramenten. Soms, in verband met de kloostertraditie of de dopersen, was het scheppingsgeloof actueel in verband met de *onderwaardering* van de schepping als (slechts) tijdelijke of uiterlijke werkelijkheid.

Over de schepping *als geloofsinhoud* was dus vrijwel geen verschil van mening. Haast iedereen in Europa geloofde toen dat God de enige en almachtige Schepper van hemel en aarde was. Ieder geloofde zonder meer de eerste twee hoofdstukken van de Bijbel waarin ons dat geopenbaard is. Dat is gelukkig ook nog steeds zo in de orthodox-gereformeerde gezindte in Nederland (en elders). Waarom dus nog aandacht geschonken aan het hoofdstuk uit de dogmatiek waarin de bijbelse scheppingsleer nader besproken wordt in

een *theologische scheppingstheorie*? Omdat hier m.i. een zekere vernieuwing van de gereformeerde dogmatiek gewenst is, zoals uit de komende artikelen moge blijken.

7. De Catechismus over de schepping

Zelfs onze Catechismus, die in zondag 9 bij de verklaring van het eerste artikel der Apostolische Geloofsbelijdenis over de schepping zou moeten spreken, en met vraag 26 inderdaad deze verwachting wekt, besteedt daaraan slechts één regeltje op een ondergeschikte plaats, nl. in de bijzin: „die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niet geschapen heeft”. Dan volgt nog een halve bijzin over het onderwerp van de *volgende* zondag: „die ook door zijn eeuwige raad en voorzienigheid ze (die schepselen) nog onderhoudt en regeert”. De hoofdzin is echter dat de Schepper de Vader van onze Here Jezus Christus is, die „om zijn Zoons Christus wil mijn God en mijn Vader is”. Over de schepping zelf wordt niets naders gezegd. Het lijkt haast wel hedendaagse theologie, die voor een groot deel over de schepping alleen nog wil spreken in soteriologisch (dat wil zeggen: de heilsleer betreffend) verband, uit vrees voor 'scholastieke metafysica'. Ook de milieuproblematiek wordt nogal eenzijdig in dat soteriologische schema gelokaliseerd.

Schiet de Catechismus hier dan tekort?

Dat zou ik niet willen zeggen. Haar

Pastorale notities

Begravenis

*Hoe stil het
op dit kerkhof is
drong pas ten volle
tot mij door toen ik
de aarde hoorde vallen
op het gepolitoerde deksel
van haar kist diep in het graf*

*het oorverdovend zwijgen van
de dood.*

Meint R. van den Berg, Groningen

doelstelling was beperkt en wat wij in onze tijd moeten noemen een *theologische scheppingstheorie* lag zeker niet in de bedoeling. Wel was m.i. een wat bredere geloofsbelijdenis aangaande de schepping mogelijk en wenselijk geweest, nl. in het licht van het Nieuwe Testament.

Zoals gezegd: in de reformatietijd was er vrijwel geen geloofsverschil over de schepping. De reformatoren zijn, voorzover mij bekend, niet diep en kritisch ingegaan op de typisch scholastieke scheppings-*theologie* van Thomas Aquinas². Daarom kan men het m.i. de Catechismus niet kwalijk nemen, dat ze in het geloofsartikel over de schepping deze niet nader verklaart, doch even, en zo kort mogelijk, slechts *noemt*. Meer aandacht wordt in zondag 10 besteed aan Gods voorzienig bestel binnen de schepping, en dat is ook heel begrijpelijk. Daar hebben we als gelovigen het soms moeilijk mee in ons leven. De Catechismus is wel een 'onderwijzing', maar dan toch voornamelijk voor en midden in de geloofspraktijk van het leven, inclusief vertroosting in allerlei verdriet. Is dat met onze Nederlandse Geloofsbelijdenis ook zo?

8. Nederlandse Geloofsbelijdenis

Artikel 12 van onze geloofsbelijdenis heeft in het 'Gereformeerd Kerkboek' (vrijgem.) als niet officieel opschrift: 'De schepping van de wereld; de engelen'. Ook hier valt de korthed op betreffende het onderwerp schepping. Zeker in verhouding tot andere onderwerpen. Over de drieënheden Gods, waarover vrijwel niets ter verklaring of verduidelijking gezegd kan worden, hebben we de twee forse artikelen 8 en 9. Over de schepping gaat art. 12, met in mijn uitgave 22 regels, waarvan er amper 6 werkelijk iets zeggen over de schepping. De rest gaat al over Gods voorzienigheid waaraan eveneens het hele volgende artikel 13 is besteed. Verder gaat het grootste deel van artikel 12 over engelen, duivels en ketters.

Wellicht kan ook hier de ontstaanstijd de verklaring geven. Belijdenisschriften zijn immers als zodanig altijd zeer tijdgebonden. Zowel wat betreft hun formuleren alsook wat betreft hetgeen wel of niet aan de orde komt. Zoals gezegd: in de reformatietijd was het scheppingsgeloof, althans als *geloof*, geen twistpunt. De subtiële *theologische* geschilpunten tussen theologen waren bij de roomse en protestantse gelovigen blijkbaar onbe-

kend en/of onbemand. Anders was er vermoedelijk wel iets over gezegd in de confessies, want geen van beide stromingen in die tijd rekenden in de praktijk veel met het verschil tussen geloof en theologie.

Behalve het feit van de schepping, zoals de Schrift ons dat openbaart, wordt er na de eerste zin in artikel 12 vervolgens over de schepping nog dit gezegd: „Ook heeft God aan elk schepsel zijn wezen en gedaante gegeven en zijn eigen taak om zijn Schepper te dienen”. Men zou dat kunnen lezen als een accentuering van en levensbeschouwelijk commentaar op het herhaalde gezegde in Genesis 1 dat God alles 'naar zijn aard' heeft geschapen. Ook kan men in de woorden 'zijn eigen taak om zijn Schepper te dienen' een toepassing lezen van het Nieuw Testamentische woord, dat alle dingen ook 'tot God' geschapen zijn. Dat is een mooi voorbeeld van voortgang in Gods openbaring en van verdieping van het geloof, omdat in het Nieuwe Testament méér over de schepping gezegd wordt dan in Genesis 1 en 2. Het doel van de schepping Gods, de bestemming van de schepselen, wordt hier kort en eenvoudig aangegeven: God dienen. Maar er is nog wat meer dat m.i. zeer belangrijk is.

9. Geloofsverdieping in het Nieuwe Testament

Het is duidelijk dat de apostel Paulus die verschillende keren over de schepping spreekt, in zijn brieven gedachten heeft meegenomen die hij ook al in het Oude Testament tegengekomen is, voornamelijk bij Job en in de Psalmen, alsook bij Jesaja. Dat laat ik nu verder rusten. Ik attendeer slechts op het bekende verschijnsel dat er in Gods openbaring in de Schrift een voortgang zit, van minder naar meer en naar dieper. Dat betekent een verrijking van ons geloofsleven, en daardoor mogelijk ook van het gehele christelijk leven.

Het weten dat God alles geschapen heeft, is als *geloofsweten* binnen het geheel van een bijbelse geloofskennis heel wat meer en ook heel wat dieper dan een simpel en apart weetje dat eenmaal alles is geschapen door God en daarmee uit. Wat is dat voor kennis? Wat doe je daarmee? De duivel weet hetzelfde ook en houdt er waarschijnlijk terdege rekening mee. En hoe vaak is het aanhoren en 'gewoon accepteren' van de waarheid dat God alles heeft geschapen niet gebleken een puur verstandelijk weetje te zijn,

een zgn. 'uitsprakengeloof', dat nog weinig of niets van doen heeft met het bijbels en hartelijk geloof in de geest van zondag 9. Is het scheppingsgeloof voor ons nog iets meer dan een label, een

fabrieksmerkje dat voor ons besef nu eenmaal aan alle (natuur)dingen hangt, maar dat verder geen functie heeft? Iets waar we verder weinig of niets mee kunnen?

De catechismus legt terecht onmiddellijk verband tussen Gods Schepper-zijn en zijn Vader-zijn van Jezus *en van ons*. Begrijpelijk dat vervolgens bijna haastig wordt overgegaan naar *de toepassing* van dit geloofsweten, en wel *met behulp van de leer der voorzienigheid*.

Trouwens, in de meeste dogmatische handboeken worden de theorieën inzake de schepping en die over Gods voorzienigheid direct met elkaar verbonden. Zelfs zo sterk, dat ze soms in één hoofdstuk of in één boekdeel worden behandeld, en wel onder de titel: de voort-durende schepping ('*creatio continua*'). Van Genderen wijst dat af, en m.i. terecht. Berkouwer ook. De idee van de voortgaande schepping begint echter naar mijn indruk helaas weer opnieuw door te dringen in orthodox-theologische kringen, en wel onder de druk van het historiserende modern-filosofische denkklimaat. De zgn. ont-eeuwiging waartegen ook Ds de Jong enige tijd geleden in Opbouw schreef, is daarvan slechts één bedenkelijk symptoom. Het is een trend geworden om in te gaan tegen wat men noemt 'de ontologische of metafysische speculatie in de scholastieke theologie'. Daartegenover wordt dan meestal het zgn. 'hebreeuwse denken' geplaatst dat niet zozeer op 'het wezen' der dingen gericht is, als wel op de *geschiedenis* ervan.

10. De lofzang der gemeente

Hierboven suggereerde ik dat wij in de praktijk niet veel kunnen beginnen met ons weten dat God alle dingen geschapen heeft. Daarop moet in elk geval één belangrijke uitzondering worden gemaakt. Dit geloofsweten dat God de Schepper is van hemel en aarde en van alles wat daarin is, is dan toch maar de eeuwen door bij heel Gods volk aanleiding geweest voor het loven en prijzen van God, omdat Hij de 'grote Schepper aller dingen' is. Hoe vaak zingen we in de kerk niet met opgewektheid de desbetreffende lofpsalmen? En hoeveel vakantiegangers (vooral van christelijke reisverenigingen) zijn er niet die,

als ze in de hoge Alpen komen en overweldigd zijn door de aanblik der majestueuze bergen en liefelijke dalen, de lofzang in hun binnenste voelen opkomen? „Onze bergwandelingen zijn haast erediensden”, las ik nog onlangs in een christelijk dagblad. Dat hoeft helemaal niet een puur romantisch sentiment te zijn.

11. Ook vragen in de gemeente

Het wordt echter wel wat selectief en eenzijdig als we alleen in vervoering komen door 'de heerlijkheid' van de schepping. Als we maar liever niet denken aan de panter die zijn scherpe klauwen in een hert slaat en het opvreet zonder enig mededogen in de pijnlijke doodstrijd van zijn prooi, of aan een roofvogel die een levende duif kapot hakt. Of heeft God soms geen roofvogels en verscheurende dieren geschapen die er, uiterlijk en inwendig, helemaal op gemaakt zijn om andere beesten levend te verscheuren en op te eten? En hoe denken we over bepaalde vrouwelijke insecten die de gewoonte hebben tijdens de paring al te beginnen hun 'mannetje' op te eten? En horen fabrieken, computers, atoombomben, foto toestellen, vliegtuigen enz. niet ook bij die 'alle dingen' die God door en in Christus geschapen heeft? In de laatste decennia echter zijn velen ernstig verontrust over onze 'biosfeer', over ons 'natuurlijk' leefmilieu, inclusief de grondstoffen die de aarde nog heeft voor de mensheid. Ik schreef al: recente dogmatieken over de scheppingsleer⁹ gaan breed in op deze problematiek. In verband met die discussies laait ook de strijd over de theologische theorieën inzake de inspiratie van de Bijbel en de methode van haar exegese (de 'hermeneutiek') weer op.

Mijnzijds zal ik daar in dit reeksje niet veel van zeggen, maar liever in drie volgende artikelen een *betrekkelijk* nieuw probleem aan de orde stellen, nl. de vraag naar de betekenis van het woord der Schrift in Kol. 1:16 en 17 dat 'alle dingen IN Christus geschapen zijn' en 'in Hem bestaan'.

Noten

1. Over dit verschil schreef ik in *Opbouw* 36,4 (14.2.92) onder de titel 'Confessie en theologie'.
2. Dat is wel gedaan door Dooyeweerd, o.a. in 'Vernieuwing en Bezinning', p. 114.
3. Zo o.a. Chr. Link, *Schöpfung, twee delen. Band 2 heeft als ondertitel: Schöpfungstheologie angesichts der Herausforderungen des 20. Jahrhunderts*, 1991 (267 pag.).

'... hoe de oorlog is verdwenen...' (4)

Het drama van 'het land van de rijzende zon'.

K.B. Holwerda, Ede

Ergens in de winter van '45/6 kwam er in 'mijn' lagere-school-klas een nieuw meisje binnen. Ze was een dochter van een zendingspredikant, die vlak voor de capitulatie van Japan was bezweken in een Jappen-kamp. Nu was ze met de rest van het gezin uit zulke kampen bevrijd en teruggekeerd in Nederland. Beroofd van 'Indië', haar vaderland: ze wist niet wat sneeuw was, en ik zie onze 'meester' haar nog uit de droom helpen. Geteisterde, maar moedige en aardige mensen. Er was dus ook nog een heel andere oorlog geweest...

Wat later, op een 27 februari, samenkomst voor de hoogste klassen in de gym-zaal. Daar kregen we het verhaal, keurig met kaarten en al: de slag in de Javazee, de ondergang van de vloot, de Jappenkampen, de slachtoffers... Hieronder een poging, een raamwerk te geven voor dat verhaal. Iemand die ervaring heeft met 'Indië' vult het later wel in...

Het Japan van toen ¹

Hoe kwam Japan ertoe Aziatisch wereldveroveraar te worden? Het volk van Nippon, dat nooit gekoloniseerd is geweest, had eeuwen geleefd in eigen isolement. Pas midden vorige eeuw ging het - een beetje - open. Kort daarna nam de omvang van de bevolking geweldig toe; de niet zo grote Japanse archipel kreeg gebrek aan ruimte. Expansie werd gezocht voor mensen en handel, en het land zat te springen om grondstoffen voor zijn industrie. Want technisch en militair was het op volkomen moderne leest geschoeid. Oude nijverheid was tot moderne industrie uitgegroeid. Ook had men oude militaire en

zeevaarders-tradities zo knap verbonden met een modern leger en een moderne marine, dat elk van die beide een eigen, bijna onafhankelijk rijkje werd binnen het keizerrijk.

Dit rijk kende geen angst voor de grote blanke mogendheden. Sinds de Japanse marine de Russische vloot vernietigd had in straat Tsoesjima en Korea bezette (1905), was het een gerespecteerde politieke macht die van de toenmalige Volkenbond zelfs het mandaat kreeg over diverse eilandengroepen in de Stille Oceaan (1920). In 1933 vestigde een Japans leger op eilanden houtje een eigen staat in Mandsjoerije op het vasteland, en vanaf 1937 bezette Japan Chinese kuststeden. Maar het wachten was op een kans om door te dringen tot de lokkende schatten van de Europese mogendheden in Azië: Malakka/Singapore, Birma (als springplank naar Voor-Indië), Frans Indo-China (nu Vietnam, Laos en Cambodja) en vooral: 'Nederlands Oost-Indië'.

Er was dus ook nog een heel andere oorlog geweest...

Er hoorde ook een soort ideologie bij. Japan wierp zich op als kampioen voor de gekoloniseerde volken van Azië van Brits-Indië af tot en met Australië. 'Azië voor de Aziaten' was de leus, en Nippon met zijn traditie ging aan de leiding. Of die arme 'onderworpenen' daar op zaten te wachten vroeg niemand...

De kans

kwam toen Frankrijk en Nederland het hoofd moesten buigen voor de Nazi's (1940) terwijl de Britten in Europa de handen meer dan vol hadden. - Hier is te zien hoe de dingen wereldwijd samenhangen, zo u wilt: het domino-effect. Als de gebeurtenissen in W-Europa voorjaar '40 anders waren uit-

gepakt, had Japan de sprong naar Pearl-Harbor wellicht nooit gewaagd...

Hoe dit ook zij, slechts één macht stond het Japanse streven nu nog in de weg, nl. de Verenigde Staten. Als het mogelijk was dat machtige land een behoorlijke tijd in het gebied van de Stille Oceaan uit te schakelen, moesten Japans idealen te verwezenlijken zijn.

Kaart

Eigenlijk zou u, lieve lezer(es), nu een kaart voor u moeten hebben van een gigantisch gebied. Een kaart met de Japanse eilanden bovenaan in het midden. U trekt dan vanaf de Koerilen (toen Japans noordelijkste eilanden) in oost-noordoostelijke richting een lijn totdat u terechtkomt bijna onder Alaska. Vandaar loodrecht naar het zuiden. U passeert ergens halverwege de Hawaii-eilanden (met Pearl Harbor op Oahu), en hebt ontgemerkt de route gevolgd van het Japanse eskader dat met de raid op Pearl Harbor de oorlog hier ontketende. We gaan door naar het zuiden tot beoosten Australië, dan over dat werelddeel heen naar het westen, tot we uitkomen ergens in de Indische Oceaan recht onder de grens tussen Birma en Voor-Indië. Vanhier trekken we de lijn naar het noorden, tot de noordgrens van China, en vandaar terug naar het oosten tot de Koerilen.

Dit is het gebied van de Japanse aspiraties, het toneel van ons drama. De andere wereld van de wereldoorlog.

Wapens

Het voornaamste moderne aanvalswaapen van het keizerrijk was zijn vloot van grote vliegdekschepen. Deze mobiele vliegkampen, die hun 'gelijk' bij Pearl hadden bewezen, dienden samen met de luchtmacht op talrijke vliegvelden door het hele gebied de bliksemsnelle Japanse opmars. Als je maar voldoende van die schepen met bijbehorende vliegtuigen en een grote luchtmacht had - en dat had Japan toen nog - konden ze elke operatie letterlijk de hand boven het hoofd houden.

Verder was het Japanse leger niet reusachtig groot, maar wel zeer ervaren in de jungle-oorlog. Het kon zich ongelooflijk snel verplaatsen in onmogelijk terrein. Chinezen, Britten, Amerikanen en Nederlanders hebben het geweten!

Ter zee beschikte Japan over veel lichte schepen, en hun torpedo's had-

den een ongekeerde precisie en reikwijdte.

Gereedschap dus voor een 'Blitzkrieg in bamboe-uitvoering'.

Ongeluk

We kunnen nu begrijpen hoe de Japanners na de uitschakeling van Amerika's slagvloot zo snel hun posities konden uitbreiden naar het oosten en zuid-oosten. De Amerikanen waagden hun paar vliegdekschepen die de dans van Pearl Harbor waren ontsprongen niet in door Japan beheerst gebied. De Britten dachten hen te keren met twee zware schepen, maar die werden in de golf van Siam uit het water gebombardeerd voordat ze iets hadden kunnen uitrichten.

De Filippijnen, Malakka (nu Maleisië) met het 'onneembare' Singapore en, met een tangaanval, Nederlands-Indië werden in recordtijd genomen. De kleine Nederlandse vloot, met overgebleven schepen van Amerika, Engeland en Australië, leverde onder schout-bij-nacht Karel Doorman met grote moed slag be-noorden Java, bij Bawean. Maar tevergeefs. Het gebrek aan vliegtuigen maakte de vloot blind; de Japanse torpedo's waren onontkoombaar ².

Na deze slag in de Javazee verover-

*de wereld
zou na
6 augustus 1945
nooit meer
dezelfde zijn*

den de Japanners 'Indië' gemakkelijk. Hogere bestuursambtenaren en andere notabelen werden wreed omgebracht, krijgsgevangen militairen en andere 'blanken' in de kampen vastgezet ³. Bijna niemand ontkwam ⁴. Van de op schepen en in vliegtuigen gevluchte Nederlanders vonden velen alsnog de dood. De alomtegenwoordige Japanse 'paraplu' spaarde niemand. Krijgsgevangenen werden daarna door de Jappen gebruikt voor dwangarbeid, o.m. voor hun beruchte spoorweg tussen Thailand en Birma. Overlevenden getuigen dat iedere biels van die lijn staat voor één Europees slachtoffer ⁵. En dan noem ik nog niet de velen die omkwamen bij gevangentransporten: heel wat Japanse schepen zijn door geallieerde onderzeeërs tot zinken gebracht ⁶. Ook voor Chinezen in Indië werd het een zware tijd. De 'bevrijde' inheemse

bevolking werd doorgaans ongemoeid gelaten.

Midway

Via het Noorden van Nieuw Guinea drukten de Japanners nu door in zuid-oostelijke richting. In de onbeslist gebleven zeeslag in de Koraalzee (4 mei '42) wisten de Amerikanen ⁷, ondanks zware verliezen, de opmars van de Japanners richting Australië tot staan te brengen.

Maar in oostelijke richting ging die nog voort. Zo begeleidde zij met hun befaamde vloot-vliegdekschepen de voorgenomen invasie van het eiland Midway. Maar de Amerikanen hadden hun code gebroken, en verrasten hen daar. In de slag tussen de vliegdekschepen wisten zij alle vier Japanse carriers tot zinken te brengen, met verlies van één aan hun eigen kant (4/5 juni '42). Het verlies van de helft van zijn grote vliegdekschepen betekende het einde van het Japanse luchtoverwicht.

Zo was 'de rijzende zon' plotseling haar zenit gepasseerd!

De lange weg terug

Maar verslagen was Japan nog allerm minst. Met moeizame land- en zeegevechten om het eiland Guadalcanal (Salomonseilanden) gedurende een half jaar (!) zetten de Amerikanen o.l.v. de bekende generaal Mac Arthur een reeks amfibieoperaties in, die hen terug moest brengen op hun Filippijnen. Even later zetten ze onder admiraal Nimitz een tweede aanvalslijn uit die hen via strategisch gekozen eilanden van de Marshall-groep en de Marianen zou brengen naar Guam en Iwo Jima. Beide speerpunten zouden daarna samenkomen in een landing op Okinawa.

Dit vergde langdurige, harde strijd. De landingen en veroveringen slaagden wel, en de Amerikaanse kracht nam steeds toe. Maar de Japanners, die steeds minder ervaren piloten en marinemannen hadden, verdedigden zich met ongekeerde verbetering en volledige doodsvrachting. De kamikaze (=zelfmoord) piloten hadden even besliste makkers te land en ter zee. Tenslotte besloot de Japanse admiraliteit alles op alles te zetten. Tegen de via de eilanden aanstormende Amerikanen leverden zij slag in het grootste treffen tussen vliegdekschepen uit de geschiedenis, de slag in de Filippijnen-zee (19/20 juni '44). Even later trokken ze alles waarover hun marine beschikte samen om de Amerikanen uit het zuid-oosten te weerstaan in de

gecompliceerde zeeslag in de golf van Leyte (okt. '44). Beide slagen eindigden voor de Japanners desastreus. Eind '44 hadden zij nagenoeg al hun kapitale schepen verloren. En dat met de hoofdaanval op Japan zelf voor de deur.

De bom

Tegen deze laatste ronde zagen de Amerikanen begrijpelijkerwijze erg op. De verovering van Iwo Jima (mrt '45) en Okinawa (juni '45) hadden hun 20.000 resp. 40.000 man aan verliezen gekost. Men vreesde dat de aanval op Japan zelf wel een half miljoen⁸ Amerikanen het leven kon kosten. Mede met het oog daarop was in het diepste geheim de atoombom ontwikkeld, en werd die ook gebruikt. Overigens wel niet alleen wegens de dreigende verliezen. Bij de afloop van de oorlog in Europa waren nl. de betrekkingen met Stalin ernstig bekoeld. De bommen op Japan waren vast ook bedoeld om indruk te maken op de Sovjets, en om die zo ver mogelijk van Amerika (en China, Japan en de Stille Oceaan) weg te houden. Zo werden zowel Hiroshima als Nagasaki in een helse flits weggevaagd (6/9 aug. '45). We moeten ons over 'gewone' luchtbombardementen al geen illusies maken. Warschau, Rotterdam, Coventry en Londen betekenden even zovele steeds grootschaliger gruwelen, en op hun beurt hadden de Duitsers b.v. in Hamburg en Dresden hun trekken meer dan thuis gekregen. Vele Japanse steden echter, vooral Tokyo, werden een minstens even groot inferno, met tienduizenden slachtoffers. Maar bij Hiroshima en Nagasaki verbleekt alles; zij hadden (en hebben nog steeds) te lijden onder de afschuwelijke nasleep.

Op het moment zelf hebben ook de makers en gebruikers van de bom er nog maar weinig van geweten, hoe allesomvattend fataal het nieuwe wapen zou zijn. Maar wát dan ook hun begrijpelijke motieven waren, - de wereld zou na 6 augustus 1945 nooit meer dezelfde zijn. De 'oude' wereld van voor die datum leek ineens begerenswaardig 'onschuldig'. Het nieuwe helse wapen bleek wereldwijd bedreigend voor alle leven van iedereen. Men had getracht de duivel met de duivel uit te bannen, en daarbij wint nooit iemand anders dan de duivel himself.

Bevrijding en tragedie

Japans capitulatie werd door de Ame-

rikanen aanvaard op 14 augustus '45. De daarop volgende bevrijding van de Nederlanders in Indië verschilde hemelsbreed van die in Nederland. Hier was geen sprake van 'gewoon' terugkeren naar het gewone leven van voordien. Dit had twee oorzaken.

Ten eerste kwam de Japanse capitulatie vanwege DE BOM veel eerder dan verwacht. De Nederlandse autoriteiten, toch al afhankelijk van de bondgenoten, hadden na de bevrijding van het moederland zo gauw geen bestuurs-apparaat gereed om de macht in 'Indië' over te nemen. In de tweede plaats: er waren al lang voor de oorlog Indonesische nationalisten, die streefden naar onafhankelijkheid. De Nederlandse regering had dat slecht onderkend en nagelaten goede contacten op te bouwen met de goede elementen uit deze kringen. De Japen echter hadden - in het kader van 'Azië voor de Aziaten' - juist wel gemene zaak gemaakt met elementen van deze nationalisten. U kunt nu raden wat er gebeurde: na de capitulatie ontstond er een machtsvacuüm. Juist in die periode werd de Republiek

geen sprake van 'gewoon' terugkeren naar het gewone leven

Indonesia uitgeroepen, met de zegen van de bondgenoten en van de nog aanwezige Japanners. Zo belandden de vrijgekomen Nederlanders bijna onmiddellijk in een anti-Nederlandse sfeer. Het kwam tot een soort 'bijltjesdag' tegen Nederlanders, de bersiap, waar heel wat landgenoten (met hun Indische sympathisanten) het slachtoffer van werden. De voormalige Japenvriend Soekarno en de zijnen hadden de wind in de zeilen. Hoe men over dit drama ook denkt, er waren alleen verliezers: de Nederlanders die hun pogingen om 'Indië' te herwinnen door de V.N. gedwarsboomd zagen. En de Indonesiërs, die met de eenheidsstaat van Soekarno bepaald geen gelukkige start kregen als zelfstandige natie.

De landgenoten die in '45 en '46 terugkeerden in het moederland waren zeker oorlogsslachtoffers en hadden vele, vele geliefde doden te betreuren. Maar ze raakten ook nog een hele manier van leven kwijt die voorgoed voorbij was: het leven als leidende en bevoorrechte blanken in een veelzijdig exotisch land met een aanvaarde kolo-

niale maatschappij. Deze repatrianten (en allen uit Indië die voor Nederland kozen en daarom hierheen kwamen) hebben een veel dieper heimwee dan vaak gedacht wordt. Hun strijd en hun lijden in de oorlog kregen in Nederland bij lange na niet de aandacht die eigen ervaringen met de Nazi's hadden gekregen. Daarom schreef ooit Piet Bakker terecht zijn boek. En ik ben de mensen van 'mijn' lagere school nog altijd dankbaar voor het feit dat zij ons besef bijbrachten voor die oorlog aan de andere kant van de wereldbol. En voor die Nederlanders, voor wie het woord 'bevrijding' een bittere nasmaak nooit meer is kwijtgeraakt.

Heus, er valt dezer dagen van 50 jaar terug iets te gedenken!

Noten

1. Over het Japan van nu zeer instructief K.G. van Wolferen, *Japan*, Amsterdam 1991 (pocket).
2. Piet Bakker heeft zijn boek 'De Slag' (mijn exemplaar in een omnibus, Amsterdam 1961) geschreven als eresaluut aan de Nederlandse luchtmacht- en marinemensen in 'Indië' '41/42.
3. De Britse schrijver Nevil Shute geeft in zijn boek 'The Legacy' (London-New York 1950 e.v.) het waargebeurde verhaal van de omzwerving van Nederlandse vrouwen en kinderen op Sumatra. Zie verantwoording (in de pocket-editie p. 279).
4. Naast vier oude Amerikaanse torpedojagers wist de Nederlandse mijnenvaarder Hr.Ms. 'Abraham Crijnsen' uit Japanse handen te blijven. De bemanning 'verbouwde' het schip tot een drijvend mangrovebos, en bereikte zo heelhuids Australië.
5. De bekende film 'Bridge over the River Kwai' en de bijbehorende muziek gaan over deze tragedie.
6. De ondergang van de 'Yoenio Maroe' met ± 5.600 slachtoffers is de grootste scheepsramp aller tijden (18 sept. '44).
7. Behalve in Birma is de bijdrage van Engelsen, Australiërs e.a. aan de overwinning op Japan beperkt gebleven.
8. Cpt Paul R. Schratz, een hoofdofficier die betrokken was bij de ontmanteling van het Japanse militaire apparaat, acht in zijn memoires ('Submarine Commander', University Press of Kentucky 1988, pocket p. 227f) deze schatting erg hoog. Maar dat was nádat hij gezien had wat de Japanners nog restte. De schatting is belangrijk omdat ze zo'n grote rol heeft gespeeld in de overwegingen om de atoombom te gebruiken.

Hedendaagse Zendingsfronten in Indonesië

Henk van der Velde

Henk van der Velde was de afgelopen jaren werkzaam in het theologisch onderwijs te Sulawesi, Indonesië.

Daartoe was hij uitgezonden door het overzeese Zendings Genootschap. Vanwege visaproblemen kan hij dit werk op dit moment niet voortzetten.

Voor Opbouw schreef hij onderstaande artikel.

Achttien kilo puur goud werd onlangs in Jakarta toegevoegd aan de blinkende top van de enorme Monas (Monumen Nasional), die zich 132 meter boven de uitgestrekte metropool van Indonesië verheft. De extra glitter toont dat de natie zich opmaakt voor een zeer speciale feestdag. Waar je ook gaat in Indonesië is jong en oud bezig met de voorbereidingen van dezelfde gelegenheid. Men oefent voor sport-, dans-, zang- en andere wedstrijden met plaatselijke dorpen of stadswijken, versieringen voor iedere straat worden georganiseerd en de hekjes en voorkanten van elk huis witgeverfd.

Net als de komst van de lente in ons land, bloeit Indonesië in de augustusmaand plotseling op met een rood-wit kleurenfeest van de nationale vlag waardoor een vrolijke feeststemming gecreëerd wordt.

De oorzaak achter al deze activiteiten is dat Indonesiërs op 17 augustus 1995 vieren dat precies 50 jaar geleden hun nationale onafhankelijkheid door Sukarno werd uitgeroepen. Het einde van de 2e Wereldoorlog is dit jaar al in vele landen herdacht en gevierd, maar voor Indonesië heeft de naoorlogse geboorte van hun nieuwe staat na 350 jaar van koloniale overheersing veel meer betekenis. Van een uitgebuite tropische achtertuin van Europa in de koloniale tijd, verrijst Indonesië na 50 jaar als een belangrijke medespeler op het internationale toneel in de komende eeuw. Het massieve potentieel aan arbeidskracht van bijna 200 miljoen inwoners, en de enorme natuurlijke en culturele rijk-

dommen op meer dan 13.000 eilanden, trekken nu al vele buitenlandse investeerders en toenemende hordes toeristen aan.

Ons „Van Harte Gefeliciteerd” aan het adres van Indonesië met deze 50ste nationale verjaardag, is tevens een goede gelegenheid om te bidden om Gods zegen voor deze natie. Het volgende overzicht dat zich toespit op frontlijnen voor doorgaande zendingsbetrokkenheid, versterkt verschillende concrete dank- en gebedsonderwerpen.

Terugblik

Gedurende de afgelopen 50 jaar is de kerk in Indonesië aanzienlijk gegroeid. Dit komt ten dele door de verbazende bevolkingsgroei die steeg van zo'n 70 miljoen in 1950 naar bijna 200 miljoen nu. Met een percentage Christenen dat zelfs door pessimisten boven de 10% wordt geschat, houdt dat in dat er in Indonesië minstens 20 miljoen Christenen zijn!

Toen President Sukarno op de 17e augustus 1945 plechtig de onafhankelijkheid van de staat Indonesië ver-

*een percentage
Christenen
dat zelfs
door pessimisten
boven de 10%
wordt geschat*

klaarde, legde hij zonder het te weten ook de basis voor verdere kerkgroei. Tot die tijd was het Christendom namelijk sterk geïdentificeerd met de koloniale overheersers. In veel gebieden kwamen de zendelingen samen met, of achter de soldaten van de Oost-Indische Compagnie binnen. Voor de oorlog waren er vrijwel geen Indonesische predikanten die de sacramenten mochten bedienen, en de meeste nationale kerken werden pas als zelfstandige organisaties erkend kort na 1945. De politieke omwenteling dwong de nationale kerk om op eigen benen te staan, en om zodoende te groeien in volwassenheid.

Een andere dramatische gebeurtenis

in de Indonesische geschiedenis, namelijk de mislukte Communistische staatsgreep in 1967, resulteerde in een andere groeischeut voor de kerken. In de erop volgende jaren werden veel animistische groepen verplicht om een officieel erkende godsdienst te kiezen, wat werd gezien als de ideale antidote tegen het atheïstische Communisme. Vele animisten kozen voor de christelijke religie, zij het niet altijd om de zuiverste motieven. Als christenen konden ze bijvoorbeeld doorgaan met het fokken en verorberen van hun varkens, wat een gruwel is voor vele Islamieten. Het gevolg is dat het varken wel eens als de meest effectieve evangelist in Indonesië is geprezen! Dit toont eens te meer hoe sterk politieke ontwikkelingen de groei van de kerk mede beïnvloeden hebben. Op het welvarende Java, waar meer dan 50% van de bevolking op slechts 7% van het landoppervlak woont, heeft zich tot dusverre slechts een minderheid tot het evangelie bekeerd. Je vindt er wel grote kerkgebouwen in de meeste grote steden maar de kerk-gangers zijn voor het overgrote deel niet-Javaanse gelovigen, waarvan er velen uit andere eilanden naar Java zijn overgekomen. Juist in die meer afgelegen gebieden was er vaak meer vrijheid en openheid voor de evangelieverkondiging, zodat daar hele volkstammen tot het Christendom overgingen. De meeste christenen in Indonesië vind je nog steeds in de vaak onderontwikkelde delen van het land op de eilanden Sumatra, Sulawesi, Kalimantan, Irian Jaya, Ambon, Flores en Soemba.

„Eenheid in verscheidenheid”, het nationale motto van Indonesië, is ook sterk van toepassing op de kerk. Zoveel verschillende kerken en groeperingen hebben hun eigen versie van het Christendom overgeplant naar de vele bevolkingsgroepen van het Indonesische eilandrijk, dat je er tegenwoordig meer dan 250 verschillende kerkgenootschappen naast elkaar vindt. Gelukkig is de Indonesiër doorgaans geneigd tot tolerantie en samenwerking. Dat komt waarschijnlijk omdat de verschillen meestal niet ter plaatse zijn ontstaan maar zijn geïmporteerd, en omdat je als Christelijke

minderheid in een pluralistische samenleving elkaar broodnodig hebt.

Vooruitzicht

President Suharto, het huidige Indonesische staatshoofd, is op 74-jarige leeftijd bezig met de laatste loodjes van zijn regeringstijd. Hij geeft de laatste tijd steeds meer invloed aan Islamitische politieke groeperingen. Houdt dat verband met het feit dat vele zendelingen de afgelopen jaren Indonesië moesten verlaten vanwege visaproblemen? Is het ook daardoor dat Christelijke activiteiten vooral op Java steeds meer aan banden worden gelegd, bijvoorbeeld waar het de bouw van nieuwe kerken betreft?

Voor de toekomst van kerk en zending in Indonesië is het van groot belang wie de volgende president zal zijn, en of de kerken hun relatieve vrijheid naast de Islamitische meerderheid zullen behouden. We hebben al geconstateerd hoe sterk politieke ontwikkelingen in het verleden de groei van de kerk hebben beïnvloed. De verkiezing van de volgende Indonesische president is daarom een belangrijke gebedsprioriteit.

De voornaamste frontlijn voor zendingsarbeid ligt uiteraard onder de miljoenen onbereikte Indonesiërs. Als er zo'n 20 tot 30 miljoen mensen Christen zijn, dan betekent dat ook dat 170 tot 180 miljoen anderen het heil in Christus nog niet kennen. Er zijn wel 50.000 dorpen zonder enig Christelijk getuigenis, en er is maar een handjevol Christelijke gelovigen onder grote bevolkingsgroepen als de Atcehnezen, de Maleiërs, de Minangkabau, de Madurezen, de Sundanezen, de Balinezen, de Buginezen en de inwoners van Gorontalo. De gelegenheid om te werken onder deze mensen is nog altijd wijd open voor kandidaten met academische kwalificaties in professionele dienstverlening op het gebied van landbouw, gezondheidszorg, onderwijs, planologie, computerkunde, taal-kunde, enz. Buitenlandse experts op deze terreinen worden meestal warm onthaald. Als docent aan een van de talrijke universiteiten kun je heel eenvoudig vriendschappen sluiten met studenten en collega's, en zo op het persoonlijke en professionele vlak een wegwijzer naar Christus vormen.

Steeds meer Indonesische studenten gaan ook in het buitenland studeren. Hulp aan deze toekomstige leiders in hun aanpassing aan een vreemde omgeving demonstreert opnieuw concreet de liefde van Christus. Ons gebed voor specifieke groepen en

individuele kan er toe bijdragen dat er voorhoedeposten voor de doorgaande uitbreiding van Gods koninkrijk worden gecreëerd.

Een andere vitale frontlijn voor zendingsbetrokkenheid ligt binnen de bestaande, plaatselijke kerken en theologische scholen. Er kan zoveel meer gedaan worden om plaatselijke leiders, en via hen het gewone kerkvolk, toe te rusten. Veel goede theologische studenten vallen noodgedwongen

*steeds meer
invloed aan
Islamitische
politieke
groeperingen.*

geen af vanwege geldelijke problemen, en de meeste theologische scholen bezitten slechts een zeer summiere bibliotheek. De gemiddelde Nederlandse predikant heeft waarschijnlijk meer op zijn studeerkamer staan! Veel van de meer dan 20.000 Indonesische predikanten hebben haast geen theologische studieboeken of goede toerustingsmaterialen. Vaak is hun salaris zo miniem of onregelmatig dat ze noodgedwongen werken als boer of koopman om in staat te zijn hun eigen families te voeden, te kleden en te onderwijzen. Hoe is het in vredesnaam mogelijk dat ze effectief kunnen werken zonder de essentiële gereedschappen voor hun beroep, terwijl het grootste deel van hun energie gebruikt wordt om te overleven? Mogen we een dergelijke ongelijkheid binnen het wereldwijde lichaam van Christus zomaar negeren?

Kerken en Christenen in Nederland kunnen zo veel meer doen om contacten te ontwikkelen met deze ploeterende collega's en hun trainingsinstituten. Als Nederlandse natie dragen we wellicht ook een historische schuld die we op deze manier enigszins kunnen aflossen. Door middel van literatuur en ontwikkelingsprojecten helpen we bovendien de lokale kerken om een licht te zijn voor de onbereikte massa's om hen heen.

Leidinggeven

Tenslotte noemen we een cruciaal zendingsfront dat zich bevindt op het leidinggevend nivo van de Indonesische samenleving. Er worden tegenwoordig honderden jonge Moslim intellectuelen naar het buitenland gestuurd om zich via voortgezette studie verder te bekwamen als de toekomstige lei-

ders van het volk. Daar de meeste Christelijke kerken zich echter in de onderontwikkelde gebieden van het land bevinden, zijn er maar heel weinig Christenstudenten die zich op hetzelfde internationale universitaire nivo kunnen bekwamen. Dit geldt deels voor theologische studenten, maar vooral ook voor studenten in de economie, rechten, onderwijs en wetenschappen, ontwikkelingsproblematiek, planologie en moderne techniek. Het gevolg is dat op de duur de Christelijke gemeenschap steeds minder eigentijds lijkt te zijn, omdat de leiders geen goede antwoorden hebben op de brandende vragen van een zich ontwikkelende pluralistische, moderne samenleving.

De meeste theologische materialen in de Indonesische taal zijn of geschreven door buitenlanders, of vertalingen van buitenlandse schrijvers. Veel te weinig Indonesische theologen zijn in staat om goede, aan de cultuur aangepaste literatuur te vervaardigen. Nu bovendien steeds meer buitenlandse zendingswerkers verdwijnen, is het een noodzaak om meer Indonesische jonge theologen in staat te stellen om aan de beste bijbelgetrouwe theologische scholen in het buitenland zich verder toe te rusten. Op dit gebied is veel gebed en wijsheid nodig gecombineerd met actieve pogingen om toekomstige Indonesische leiders te recruter en te sponsoren voor verdere studie op internationaal nivo.

Gedurende de afgelopen 50 jaar is er op allerlei gebied al veel vooruitgang geboekt onder het volk en de kerk van Indonesië. We zijn geroepen te bidden en te werken om die vooruitgang verder te stimuleren. Dat kan door onze betrokkenheid aan de genoemde zendingsfrontlijnen onder het onbereikte deel van de Indonesische bevolking, binnen de plaatselijke, nationale kerken en op het gebied van de leiderschapsontwikkeling.

Hoe houden we de jeugd bij de kerk? (2 slot)

Beleid gericht op jong en oud

J.J. Lakerveld, Emmeloord

Werken aan de jeugd betekent in de eerste plaats werken aan de hele gemeente, stelden we in het eerste gedeelte van dit verhaal.

De gemeenteleden stimuleren tot en begeleiden bij een levende relatie met Christus; een relatie die alle doen en laten bepaalt.

Als we ervan overtuigd zijn dat in deze dingen het hart van onze herderlijke taak klopt, zal dat ook het zwaartepunt van ons ambtswerk moeten zijn; speerpunt van ons kerkerads-beleid.

Eerst willen we nagaan hoe we dat beleid gestalte kunnen geven; daarna besteden we aandacht aan de begeleiding van de jeugd door de ouderling.

Prioriteiten

Als kerkeraden zijn we niet zo sterk in het uitstippelen van beleid. Waar we ons mee bezig houden, wordt voor een groot deel bepaald door wat – vaak van buitenaf – op ons afkomt. Ik hoop in het voorgaande duidelijk gemaakt te hebben dat het wel degelijk noodzakelijk is prioriteiten te stellen. Dat zou kunnen inhouden dat een jaar lang in de gemeente alle aandacht gericht wordt op de levende relatie met de Here. In de prediking en op huisbezoek, als onderwerp op gemeenteavonden en bijbelkringbesprekingen. Als huisbezoekthema zouden we kunnen kiezen voor: Hoe beleeft u uw relatie met de Here en wat doet u daarmee in uw gezin? Op die huisbezoeken proberen we in de eerste plaats de gemeenteleden ervan bewust te maken hoe die relatie moet zijn door indringend te spreken, maar ook door zeer indringende vragen te stellen als:

– Hoe beleeft u uw relatie met de Here?

– Wat betekent die relatie concreet voor u in het gewone leven?

– Komt u toe aan persoonlijk gebed, persoonlijk Bijbel lezen? Hoe? Wanneer?

– Wat voor consequenties heeft dat voor bijvoorbeeld uw tv kijken?

– Zouden uw kinderen aan u kunnen merken dat de liefde voor de Here een realiteit is in uw leven? Is het meer dan meedraaien in de kerk, aan tafel lezen en bidden, een gemeenteavond bezoeken?

– Hoe begeleidt u uw kinderen, ook weer in de omgang met de tv bijvoorbeeld?

– Leert u ze bidden, bijbel lezen?

Bijbel lezen in het gezin

Op dat bijbel lezen kunnen we verder ingaan. Een keer per dag, (na de avondmaaltijd?), zal er toch ruimte gemaakt moeten worden om uitvoerig samen Bijbel te lezen, te bidden en te zingen. Dat is meer dan dat vader het stuk dat aan de beurt is, voorleest. Allen moeten het oppikken, met allemaal een Bijbel voor zich, misschien ook door om de beurt een vers te lezen. Aan tafel zijn, denk ik, alleen gedeelten geschikt die goed te begrijpen zijn. Enzovoort.

*jongeren
vanaf 16 jaar
moeten
apart huisbezoek
hebben*

Maar deze laatste dingen kunnen denk ik beter op een wijk- of gemeenteavond aan de orde gesteld worden of op speciale gespreksavonden voor ouders; ook dat past mooi binnen het jaarthema.

Als we "een levende relatie met de Here" inderdaad tot doel van ons beleid maken, kunnen we er heel mooi nadrukkelijk bij de gemeente mee aankomen. En het sluit toch direct aan bij onze opdracht de ons toevertrouwde gemeenteleden te bouwen in hun liefde tot Christus?

Relatie ouderling – jongere

En dan nu echt naar de jeugd zelf toe.

Eerst in het algemeen: hoe moet onze houding tegenover de jongeren zijn, hoe moeten we als ouderling bijvoorbeeld met ze omgaan?

In elk geval moeten we iets weten over hun leefwereld, de tijdgeest zoals ik die in het eerste artikel een beetje geschetst heb. Het individualisme, de supermarktcultuur.

Dat is nodig om de jongeren te kunnen begrijpen en vooral om ze te helpen in die wereld een weg te vinden. Niet door supermarkt voor ze te zijn, zo op de manier van: "we hebben deze week een leuke aanbieding, misschien is het wat voor je". Want er is maar EEN weg die tot het leven leidt. Als we de jongeren niet voorgaan op die weg en op een behulpzame manier begeleiden naar die weg schieten we te kort.

Hoe benaderen we ze? In elk geval met veel begrip, erkenning en waardering.

We moeten aandacht voor ze hebben, met ze meelevende, betrokkenheid tonen. Concreet: als je hun ouderling bent, hen zo nu en dan even aanspreken in de kerk, vragen of hij zijn wedstrijd gewonnen heeft, enz. Zo heb je de mogelijkheid een relatie op te bouwen en gaan ze zich misschien toch nog een beetje thuis voelen in de gemeente. We moeten ze laten voelen, niet alleen zeggen, maar echt laten voelen: je hoort erbij.

Ook de jongeren die goed meedoen zijn hier gevoelig voor!

Als het enigszins kan, moeten ze in het kerkgebouw een plek hebben waar ze elkaar ontmoeten kunnen, waar het gezellig is.

Ik las in Verkenning van november een uitspraak van Nico Hollestelle: "God heeft het wapen van onderlinge interesse en gezelligheid gebruikt om mensen vast te houden".

U moet eens zien hoe heerlijk de leden van de jeugdvereniging kunnen klitten. Ze vormen vaak een hechte groep. Staan uit de kerk met elkaar te praten. (Bij de cg-kerken die ik ken ook vòòr kerktijd; vlak voor de dienst begint gaan ze naar binnen en ergens voorin zitten.)

In Emmeloord houden ze elkaar vast,

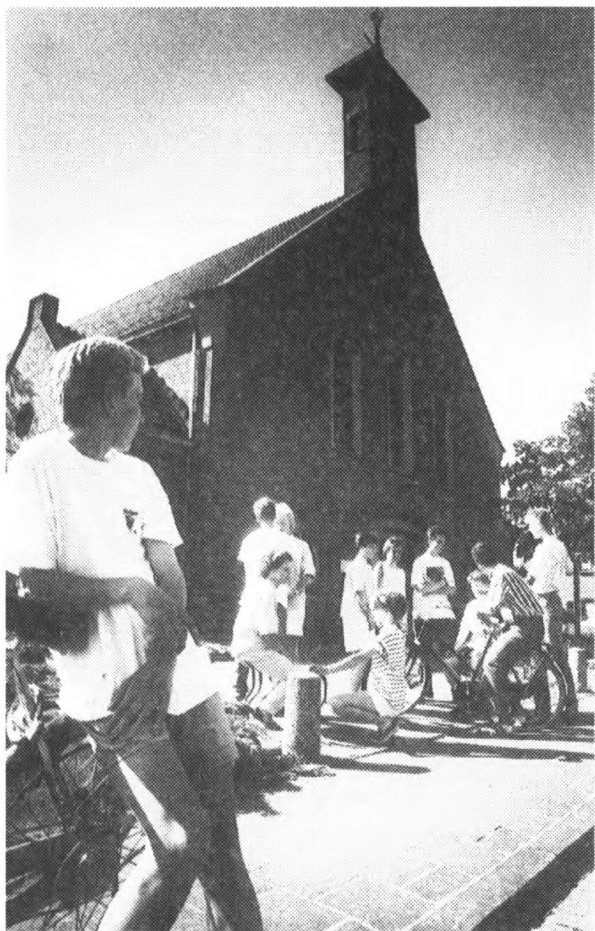

Foto: Jaco Klamer/ND

hollen alle verjaardagen af, enz.; jammer alleen dat er maar een gedeelte van de jeugd lid is.

Heel de gemeente

Die aandacht voor de jeugd hoeft niet alleen van een ouderling te komen, maar mag u van de hele gemeente vragen: we hebben een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid t.o.v. onze jongens en meisjes. Het is misschien goed daar de gemeente ook oog voor te laten krijgen; er bij een doopdienst eens op te wijzen. En dat allemaal niet om te bereiken dat ze de kerk toch wel een beetje aardig gaan vinden, maar wel om ze te brengen tot een radicale keus voor onze Heer, Jezus Christus. Hij is de weg; het leven is één.

En toch wordt dat kiezen voor de Here Jezus een stuk gemakkelijker als dat eerste, dat ze zijn gemeente best "aardig" vinden, er ook is. Sterker nog, we zouden moeten zien te bereiken zó gemeente te zijn, dat je als jongere je er prettig voelt, er je eigen plaats hebt; het idee hebt erbij te horen, serieus genomen te worden.

Huisbezoek aan jongeren

Jongeren vanaf 16 jaar moeten apart huisbezoek hebben, hetzij van de

jeugdouderling, hetzij van de ouderling van het gezin. Niet alleen omdat een jongere zelf gemakkelijker praat als zijn ouders er niet bij zijn, ook omgekeerd, omdat ouders vrijer zijn in hun spreken als er geen kinderen bij zijn. In dit verband verwijs ik nog even naar de huisbezoeken waar ik het eerder over had, waar we de ouders heel concreet vragen naar hun omgang met de Here, zoals dat een rol speelt in hun gezinsleven.

Een ouderling is herder van een stukje van de kudde van de opperherder Jezus. "Hoed mijn schapen, weid mijn

**er staan dan
ook belangrijke
zaken
op het spel**

lammeren!" Een goede herder kent zijn schapen. Over de aard en het scheppen van een relatie hebben we het al gehad.

Bij het maken van een afspraak voor een huisbezoek vroeg ik altijd: Kom jij bij mij of kom ik bij jou? Want je moet ongestoord kunnen samen zijn en bij hen thuis is dat niet altijd mogelijk. Net als bij een gewoon huisbezoek

praat je eerst natuurlijk over gewone dingen, maar op een gegeven ogenblik komt een serieuzer gedeelte.

Rechtstreekse vragen

Ik denk dat het goed is te beginnen met duidelijk te stellen; "Ons gesprek heeft alleen zin als we volstrekt eerlijk zeggen wat we denken. Wat gezegd wordt blijft onder ons; er gaat geen verslag naar de kerkeraad, ik praat er niet met je ouders over."

Dat maakt het mogelijk rechtstreekse vragen stellen:

– Wie is de Here voor jou?

– Hoe kijk je tegen Hem aan?

Het vervolg hangt af van de antwoorden en het gesprek na deze vragen.

– Wat heb je aan Hem als je op school zit, met je werk bezig bent, enz. Durf je voor je geloof uit te komen in discussies? Reageer je als er spottende opmerkingen gemaakt worden of als er nadrukkelijk tegen de bijbel ingegaan wordt? (Niet dat je altijd reageren moet; daarom juist! Hoe ga je daarmee om)

– Lees je zelf uit de bijbel? Wanneer? Wat?

– Met welke dingen uit de bijbel heb je moeite?

– Bid je zelf wel? Wanneer? Hoort de Here je? Wat betekent dat bidden voor jou?

– Voel je je thuis in de gemeente?

Wat zou er anders moeten zijn?

Of:

– Waarom kun je niet geloven? (Altijd de antwoorden serieus nemen! Er zullen dingen bij zijn die we zelf ook moeilijk vinden. Dat dan ook eerlijk zeggen, maar wel altijd spreken vanuit de overtuiging: ik weet dat het waar is; Hij is er en Hij kent jou!)

Bij iemand die (te) gemakkelijk antwoordt, stelde ik ook wel heel moeilijke vragen; b.v. over Gods liefde en het lijden.

Als ze moeite hebben met regelmatig bijbellezen zou je als hulpmiddel een nummer van de Sleutel kunnen geven. Dat zou dan meteen een mooi uitgangspunt voor een volgend gesprek kunnen zijn.

Ik begon zo'n huisbezoek nooit met gebed en bijbellezen, ik eindigde er wel altijd mee. Dat heeft het voordeel dat het gesprek zo open mogelijk kan beginnen; bovendien kun je aan het eind een bijbelgedeelte kiezen dat past bij wat er gezegd is.

Net als bij gewone huisbezoeken verloopt het ene gesprek veel gemakkelijker dan het andere. Als er echt sprake is van ongeïnteresseerdheid of onwil is daar heel moeilijk door heen te

komen. Dan is er veel wijsheid en hulp van de Heilige Geest nodig.

Studerenden

Mijn collega-jeugdouderling en ik belegden een keer per jaar eind juni of half augustus, een bijeenkomst met jongeren die per september het huis uitgingen of zouden gaan studeren. Tijdens een gezamenlijke maaltijd lieten we ze vertellen over hun verwachtingen en wezen we op de problemen waar ze voor zouden komen te staan, hoe ze die zouden kunnen opvangen, enz.

Catechisatie

Over catechisatie wil ik alleen wat opmerkingen maken; het zou op zich een conferentie-onderwerp kunnen zijn. Ik noem dingen die in de lijn liggen van wat ik verder naar voren gebracht heb. Ik heb zelf tot vorig jaar catechisatie gegeven aan de groep van 16 jaar en ouder, ben dus gedwongen geweest er goed over na te denken. Wat ik noem heeft met name betrekking op die leeftijdsgroep. Heel belangrijk is dat catechisanten niet enkel iets leren of horen over de Here, de bijbel, de geloofsartikelen, maar dat het altijd in betrekking tot hen zelf gebracht wordt. Het gaat niet over de God van hemel en aarde, maar over jÓuw God, jÓuw hemelse vader, die van jou houdt en graag wil dat jij van Hem houdt. De sfeer moet plezierig zijn en iedereen moet meedoen. Ik vond zelf dat dat het beste te realiseren was door niet één uur per week, maar twee uur (7 kwartier) per 14 dagen catechisatie te geven. Dan kun je een koffiepauze inbouwen, waarin om de beurt iemand tracteert. Je kunt zeggen: flauwekul, maar het werkte wel sfeerbevoorderend.

Door ze eerst schriftelijk twee aan twee een paar directe vragen te laten beantwoorden, probeerde ik te bereiken dat iedereen meedeelde. Twee aan twee: dat is gezelliger dan alleen. Het heeft trouwens meer voordelen: tegenover elkaar durven ze eerlijker te zijn dan in de groep. En die eerlijke antwoorden durven ze straks wel in de groep voor te lezen; het is nu immers een antwoord van samen! Bovendien is voorlezen minder bedreigend. En doordat ze zelf op zoek zijn geweest naar een antwoord, zijn ze nieuwsgierig naar wat de anderen zeggen of wat het antwoord is. En dat geeft weer betrokkenheid bij de

bespreking en in de discussie. Ik liet wel in korte aantekeningen de belangrijkste dingen opschrijven om te kunnen laten leren, maar altijd de stof van de vorige keer aan het begin van de nieuwe catechisatieles. Dat geeft ook nog rust na het binnenhollen.

Belofte en uitzicht

Ik ben me ervan bewust heel wat overhoop gehaald te hebben. Dit is geen verhaal voor de commerciële club, dat eindigt met de belofte van een hoog rendement en geweldige vooruitzichten. Wij hebben andere beloften en uitzichten.

Er zijn veel dingen genoemd die een verzwarende van onze taak inhouden, maar er staan dan ook belangrijke zaken op het spel.

Het gaat niet alleen om het behoud van onze jongens en meisjes, maar ook om de manier waarop zij (en wij) nu en straks als leesbare brieven van Christus hun taak in de wereld zullen vervullen en de gemeente van onze Heer Jezus vormen. Dat betekent dat het gaat om de eer van God, die ons wil helpen, als wij trouw zijn en hart hebben voor de aan onze zorg toevertrouwde schapen. Hij die ons roept, is getrouwd; Hij zal het ook doen. 1 Thess.5:24

Om wie gaat het eigenlijk?

H. Algra, Den Helder

De dominee vertelde graag over zijn innerlijke roerselen. Hij was gewend om zijn emoties breed voor zijn gehoor ten toon te spreiden. En dan bleek maar al te vaak dat hij het erg moeilijk had. Neem nu het bericht van het overlijden van Anton. Anton was al op jonge leeftijd gestorven. Een kwade ziekte had zijn leven afgebroken. Toen de dominee het bericht hoorde dat het niet lang meer zou duren, was hij overmand geweest door verdriet. Een uur lang had hij zitten huilen op zijn studeerkamer. Daarna had hij zich vermand en was naar het huis gegaan waar Anton zijn laatste dagen doorbracht. De dominee had Anton ook nog gesproken. Het leek verdrietig, maar het was toch een mooi moment geweest. De dominee had een geschiedenis aan Anton verteld. Hij had het zelfs klaar gespeeld om Anton te doen lachen. De familie had later verteld dat dat alleen de dominee nog gelukt was. Tijdens de afscheidsdienst in de aula van de begraafplaats waren er gasten uit andere plaatsen. Die moesten nu niet gaan denken dat de dominee dit vanuit zijn ivoren toren vertelde. Hij was zelf ook heel erg ziek geweest. Wekenlang had hij op het randje van de dood verkeerd. Het was erg zwaar geweest. Een jaar lang had de dominee zijn werk niet kunnen doen. Hij

wist dus wat lijden inhield. De catechisanten vonden het fijn dat de dominee daar zo open over kon spreken. Daar hadden ze tenminste iets aan. Ze genoten ervan om naar de catechisatie te komen. Niet alleen als het over het lijden ging, maar ook over andere onderwerpen.

Nu was dus het moment gekomen om afscheid van Anton te nemen. De gemeente moest niet gaan denken dat dat voor de dominee gemakkelijk was. De hele nacht was hij met zijn preek bezig geweest, maar het lukte maar niet. Oh ja, dat moest de gemeente ook nog even weten: de dominee studeerde in een bijzondere kamer. In de 19e eeuw had een begaafd dichter-predikant dit huis bewoond. Hij had op dezelfde plek gezeten als de dominee nu. Maar die preek: het lukte niet. Pas toen het alweer licht was, had de dominee toch nog een aantal regels aan het papier toe kunnen vertrouwen. Preken maken was nu eenmaal niet eenvoudig, zeker niet als je zelf zo intens begon was met het verdriet van de familie.

"Nu heb ik wel gehoord wie de dominee was, maar ik weet nóg niet wie Anton was", zei één van de gasten na afloop van de dienst. Een ander merkte op: de dominee preekte niet christocentrisch, maar egocentrisch. Daar wordt een gemeente nooit veel wijzer van....

Een cruciaal moment? (4)

De zin van het verhaal

Henk G. Geertsema, Ede

Aansluitend bij het vorige artikel wil ik nu nog een paar opmerkingen maken over de vraag of het 'verhaal' kan dienen als uiteindelijk kader voor het verstaan van wat de Bijbel als woord van God ons wil zeggen.

Het verhaal in de Bijbel

Het probleem dat ik in het vorige nummer geprobeerd heb duidelijk te maken in verband met de nauwe verbinding tussen levensverhaal en identiteit, heeft dezelfde achtergrond als de problematiek van de zingeving die ik in de eerste twee artikelen besprak. In de opvatting van het verhaal wordt te sterk aangesloten bij het uitgangspunt in de menselijke subjectiviteit zoals dat kenmerkend is geworden voor het moderne denken. Toen heb ik er ook op gewezen dat in Ganzevoorts bespreking van de bijbelse verhalen een andere lijn naar voren komt. De vraag of het 'verhaal' kan dienen als uiteindelijk kader voor het verstaan van Gods Woord borduurt daarop voort.

In de eerste plaats zou ik me dan weer bij Ganzevoort willen aansluiten. Voor het verstaan van de Bijbel is het van belang op te merken dat hij vol staat met verhalen, geschiedenissen. Eigenlijk geldt voor het kennen van de bijbelse leer hetzelfde als voor het kennen van iemand of van onszelf zoals ik dat in het vorige artikel besprak: los van de tijd, van de geschiedenis, van de concrete verhalen, blijft de leer in de lucht hangen, wordt ze niet concreet. Dan is de relatie met ons eigen leven vaak maar moeilijk te leggen. Laat ik een voorbeeld geven.

De brief aan de Romeinen

Enige tijd geleden besepte ik voor het eerst goed wat het betekent dat Paulus zijn brief aan de Romeinen geschreven heeft, toen hij na zijn laatste zendingsreis onderweg was naar Jeruzalem. Hij wist dat hij het daar moeilijk zou krijgen. Er waren namelijk spanningen gerezen over de vraag of de manier waarop Paulus te werk ging

wel aanvaardbaar was. In zijn verkondiging had Paulus er steeds alle nadruk op gelegd dat om tot de gemeente van Christus te behoren de joodse wetten en gebruiken niet overgenomen behoeften te worden. Daarin ging hij door op het spoor van wat Petrus als eerste had moeten leren, toen hij door Cornelius werd uitgenodigd (Hand. 10), maar het gaf nog steeds spanningen in de gemeente te Jeruzalem. Dat staat waarschijnlijk niet los van het verzet dat deze relativisering van de joodse wet haast overal op Paulus' zendingsreizen bij de joden buiten de gemeente had opgeroepen. Paulus was om die reden herhaaldelijk met de dood bedreigd. Nu gaat hij naar Jeruzalem. En het is duidelijk dat het daar voor hem niet veilig zal zijn. Van verschillende kanten wordt hem dat verteld. En Paulus twijfelt er niet aan dat de Heilige Geest zelf achter die waarschuwendende woorden staat. Toch gaat hij naar Jeruzalem, ook al zou hij daar de dood vinden. Terwille van de eenheid van de gemeente. Zelf wil hij het geld dat hij overal bijeen heeft laten

de verhaal- achtergrond kan de brief aan de Romeinen dichterbij brengen

brengen in Jeruzalem overhandigen. Zelf wil hij daar voor de gemeente en de apostelen zijn evangelie verantwoorden.

In deze gespannen situatie heeft Paulus zijn brief aan de Romeinen geschreven. Daarin staat eigenlijk de verantwoording, zoals hij die ook in verband met de gemeente in Jeruzalem voor ogen gehad zal hebben. Hetzelfde evangelie voor joden en heidenen. De brief aan de Romeinen is dus niet een leerstellige uiteenzetting in een ontspannen situatie, maar een bewogen uiteenzetting tegen de achtergrond van concreet dreigende gevaren.

Je zou kunnen zeggen: de verhaal-achtergrond kan de brief aan de Romeinen dichterbij brengen. Het leerstellige blijkt verbonden te zijn met

een concrete situatie. Toch kan aan dit zelfde voorbeeld de beperking van het verhaal als kader voor verstaan worden duidelijk gemaakt. Ik zou me namelijk goed kunnen voorstellen dat Paulus met wat ik hier over de achtergrond van de brief aan de Romeinen geschreven heb, helemaal niet zo gelukkig zou zijn. Want, hoe belangrijk is die situatie als het gaat om wat hij eigenlijk wil zeggen? De vraag is of het al niet een misverstand oproept om in verband met de brief aan de Romeinen van 'leerstellig' te spreken. Dat wekt de indruk dat het om informatie gaat. Dingen die we moeten weten, van levensbelang zelfs, maar toch kennis die we kunnen leren en dan ook geloven. Maar gaat het Paulus ten diepste daarom? Gaat het in de eerste acht hoofdstukken van Romeinen om een theorie die pas concreet wordt als we er een verhaal bij kunnen vertellen? Of wanneer we er in de praktijk iets mee doen, zoals de hoofdstukken twaalf en volgende daar voorbeelden van geven?

Wie de brief aan de Romeinen zo leest is te vergelijken met een man die zijn vrouw diep gekwetst heeft en die het aangesproken worden op wat hij heeft gedaan, het erkennen van schuld, het vragen en ontvangen van vergeving, alleen maar theorie noemt en het meenemen van een bloemetje voldoende vindt, omdat dat tenminste praktisch is. Zo iemand gaat aan de binnenkant van de relatie voorbij en maakt dat het geven van een bloemetje iedere positieve betekenis verliest. Het gaat Paulus in de eerste acht, ik moet zeggen: in ieder geval de eerste elf, hoofdstukken van zijn brief aan de Romeinen om de binnenkant van Gods relatie met ons, joden en heidenen. De breuk in die relatie en hoe God van zijn kant alles heeft gedaan en nog doet om die te herstellen. Welke reactie dat van ons vraagt. Het gaat opnieuw om de relatie. Wij worden aangesproken. Ons antwoord wordt gevraagd. Dat is het kader waarin de Bijbel als het Woord van God gehoord wil worden.

Relatie als kader

Het is niet voldoende als we geboeid worden door de bijbelse geschiedenissen. Zelfs niet dat we onszelf daarin

herkennen, dat ze ons troost geven, ons helpen in dit leven vol te houden. Hoe belangrijk deze dingen ook zijn, ze verliezen hun betekenis als we ons niet in de Bijbel door God zelf aangesproken weten en daarop antwoorden, met hart en ziel, misschien aangevochten en onzeker maar toch van binnen uit, en met de buitenkant van ons leven.

Het uiteindelijke kader om de Bijbel te verstaan zijn niet de verhalen maar is de relatie van God tot ons. Hij heeft ons tot bestaan geroepen en vraagt

Het uiteindelijke kader... is de relatie van God tot ons

ons antwoord. Hij heeft ons geschapen met ons gezicht naar Hem toe. We kunnen ons gelaat afwenden, ons leven een andere richting geven, maar het blijft een antwoord.

God spreekt tot ons om een relatie te stichten, te herstellen en in stand te houden. Hij vraagt de liefde van ons hart en ons bestaan (het liefdegebod) als antwoord op de liefde die Hij zichtbaar gemaakt heeft in de persoon en de weg van Jezus Christus, zijn geliefde Zoon. Die liefde met de gekwetstheid daarvan heeft een geschiedenis. In het verhaal daarvan wordt ze ook concreet voor ons. Maar het verhaal verliest zijn diepste betekenis als we het appel daarin op onszelf niet zouden horen.

In het vertellen van het bijbelse verhaal hoeven belofte en opdracht niet altijd uitdrukkelijk uitgewerkt te worden, maar ze moeten wel meeklinken wil onze betrokkenheid tot haar recht komen. Het hart van het bijbelse verhaal is de relatie waarin ik wordt aangesproken met belofte en gebod. In het Woord geeft God Zichzelf. In Jezus Christus heeft Hij zelfs het gebod voor ons vervuld. Het gaat erom binnen deze relatie te leven in de concrete situatie van ons bestaan, met het gezicht op God gericht, op zijn belofte en zijn gebod.

Ik hoop dat duidelijk is dat het nu niet meer kan gaan om het verhaal dat ik zelf vertel, dat zijn uitgangspunt vindt in mij als verteller. Het lijkt me riskant, eerder een misverstaan vanuit een verkeerd begripkader, wanneer nu gezegd zou worden: jij mag het zo beleven, maar wat er feitelijk gebeurt is dat je je verhaal zo herschrijft dat God er een belangrijke rol in speelt

(zo ongeveer Ganzevoort, p. 297 noot 2). Natuurlijk geef ik mijn 'verhaal'. En daarin heeft zeker ook mijn verstaan een belangrijke plaats. Daarom mag het ook door iedereen kritisch beoordeeld worden. Maar het gaat erom of het waar is dat God tot ons spreekt in de Bijbel. Of mijn 'verhaal' daarnaar verwijst, daarvan getuigt. Of misschien God zelf door mijn 'verhaal' tot anderen kan spreken. Dat klinkt misschien erg onbescheiden. Maar is dat niet waartoe we, als zelf geroepen, in de wereld gezonden zijn?

Verhaal en pastoraat

Nu is het stellig niet zo dat deze relatie tussen God en ons in het boek van Ganzevoort niet zou voorkomen. Zij is ook bij hem in de bijbelse verhalen voortdurend voorondersteld en wordt ook uitdrukkelijk genoemd (vergelijk bijvoorbeeld 241v, 338vv). Toch lijkt het mij toe dat de wijze waarop hij het levensverhaal typeert als een prestatie van de mens zelf, ook hier op zijn minst tot misverstanden zou kunnen leiden. Daarom heb ik hierboven op zijn voetnoot op p. 297 gereageerd. Maar ik denk dat wanneer de relatie van God met ons tot uitgangspunt wordt genomen ook in verband met het pastoraat de accenten anders komen te liggen.

Bij Ganzevoort wordt het pastoraat opgevat vanuit de betekenis van het levensverhaal. Daarom ligt alle nadruk op 'het interpreteren van de situatie met het doel te komen tot een nieuw verstaan van het leven' (355). Dat nieuwe verstaan wordt bepaald door de relatie tot de bijbelse verhalen: het eigen levensverhaal moet worden bezien in het licht van de bijbelse verhalen van wording, breuk, herstel en toekomst, in het perspectief van de genade en de hoop zoals de Bijbel daarvan spreekt (344v).

Ongetwijfeld speelt hier de problematiek van zingeving mee zoals ik die eerder besproken heb. Dat blijkt heel duidelijk als Ganzevoort het heeft over het crisispastoraat. Immers, 'de kern van de crisis bestaat uit het niet kunnen zingeven binnen het geldende levensverhaal' (357). Daarom moet de pastor helpen 'zoeken naar zingevingen die de ontmoeting tussen zijn gesprekspartner, de levensgebeurtenissen en God interpreteren en leiden tot een herschreven levensverhaal waarin de feiten van het leven kunnen worden ingepast' (360). Over de problemen van dat 'inpassen' heb ik in het eerste artikel geschreven. Nu wil ik de vraag stellen of een crisis zoals

Ganzevoort die bedoelt, wel zo nauw verbonden is met zingevingsvragen. Waarom gaat het bij een crisis? Er is een bepaalde gebeurtenis, of een reeks gebeurtenissen, die als zo bedreigend wordt ervaren dat zich een psychische evenwichtsverstoring voordoet. Dat kan zijn na een ongeluk, door het verlies van een kind of een echtgenoot, door werkloosheid, enzovoort. Niet bij iedereen leidt een dergelijke gebeurtenis tot een crisis. Een crisis ontstaat pas als iemand de ontstane situatie niet goed meer aankan. Dan moet er een beroep op hulp gedaan kunnen worden en als deze niet direct aanwezig of voldoende is, ontstaat er een crisis. Is de kern van zo'n crisis nu inderdaad dat aan de gebeurtenis geen zinvolle plaats in het levensverhaal kan worden gegeven, zodat het kernprobleem op het gebied van de zingeving ligt?

In de eerste plaats zou ik willen opmerken dat zingevingsvragen, concreet allerlei geloofsvragen, kunnen voorkomen los van welke crisisgebeurtenis ook. Deze kunnen wel een aanleiding zijn, maar noodzakelijk is dat niet. Verder kan een geloofscrisis wel een aanleiding of misschien zelfs wel de oorzaak zijn van een psychische evenwichtsverstoring, maar ook dat hoeft niet het geval te zijn. Omgekeerd is duidelijk dat een crisiservaring niet noodzakelijk uitdrukkelijk met geloofsvragen gepaard gaat (221).

Het is voor mij daarom de vraag of het wel zinvol is in verband met een crisis zo de nadruk te leggen op de 'breuk in het levensverhaal'. Gaat het bij een

het beslissende doel is ... dat iemand ... aan zijn leven vorm geeft in de relatie met God

crisis er niet eerder om dat iemand een bepaalde situatie (psychisch) niet aankan? Dat kan met een bepaald verstaan van die situatie te maken hebben, maar dat is niet noodzakelijk. Dat blijkt wel uit het feit dat ook door gewinning een crisissituatie kan worden overwonnen (179). Bij de bespreking van de literatuur over het omgaan met een crisis ('coping') komt ook slechts bij drie van de zeven en dertig definities die Ganzevoort citeert, het element van interpretatie van de situatie voor (188). Het is duidelijk dat in

Ganzevoorts eigen definitie van 'coping' de formulering van het doel als het geven 'van een als zinvol beleefde interpretatie van de situatie en het eigen leven' meer ontleend is aan zijn eigen opvatting van een crisis dan gebaseerd op de besproken literatuur.

In een crisis gaat het erom dat iemand een bepaalde situatie niet aankan en daardoor psychische problemen krijgt. De taak van de pastor lijkt mij daarbij te zijn hulp te verlenen vanuit de geloofsrelatie. Dat geldt trouwens niet alleen voor een crisissituatie maar in het algemeen. De spits van alle pastoraat is gericht op het leven in de relatie met God, zoals we daartoe geroepen worden door het evangelie waarin Jezus Christus de centrale plaats inneemt. Tot het pastoraat behoort

daarom bemoediging, waarschuwing, ondersteuning en het voorgaan in de zin van het geven van het voorbeeld. Ook voor het pastoraat geldt daarom mijns inziens dat het primair verstaan moet worden vanuit de relatie waarin wij van Godswegen geplaatst zijn. Daarbij is het van wezenlijk belang echt naar de betrokkene en diens verhaal te luisteren. Alleen op die manier kan de dubbelfunctie van de pastor tot zijn recht komen: naast de betrokkene te staan en vanuit de positie van gezondene woorden als van God te spreken (1 Petrus 4:11). Maar het beslissende doel is niet dat iemand zijn levensverhaal herschrijft maar aan zijn leven vorm geeft in de relatie met God vanuit de belofte en het gebod zoals die van Godswegen in het evangelie van Christus tot ons gesproken worden.

Voor de kinderen

In deze puzzel zit in elke zin de naam van een koning uit Israël verstopt. Kunnen jullie deze koningen vinden?

1. Ik heb mijn jas al om oma's schouders gelegd omdat ze het koud kreeg.
2. Omdat ze haar sleutel was vergeten ging Anjo rammelen aan de deur.
3. De dijk werd verzwaaard met basaltblokken.
4. Gisteren heeft Ida videobanden gekocht voor haar vader.
5. Bij zijn reis door Drente deed de man Assen aan.
6. Mijn franse tante zegt altijd tegen je jurk je robe, Amy.
7. Toen zijn vinger tussen de deur kwam riep Kees: au. Later werd zijn vinger blauw.
8. Wij houden de bazar jaarlijks. De opbrengst is voor de zending.
9. Terwijl Jos af at deed ik vast de afwas.
10. Je huis moet nodig worden geveerd, Ingrid.
11. Mijn zusjes gaan Ada beterschap wensen met fruit en bloemen.
12. Op zijn verjaardag kreeg Hajo siamese katjes.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige maal was: Fijne vakantie

In dat huis daar woont een vrouw

De hik

Bij Arne en Josien is het tweede kindje geboren. Op een middag gaan we er op kraambezoek, want Arne werkt in ploegendienst. Hun zoontje Sander van drie scharrelt door de kamer. Eerst heeft hij ons uitgebreid bekeken. De dominee heeft hij al vaker gezien. Maar dat mens ernaast kent hij niet. Toch, na een poosje, stalt hij al zijn autootjes aan mijn voeten uit. Mijn man heeft een stapeltje prentenboekjes ter inzage gekregen. Zo'n dominee is gauw zoet met een boek, moet je maar rekenen. Even later zit hij als een muisje zo stil op z'n vaders knie, want er wordt uit de bijbel gelezen. En na het 'amen' van het gebed zegt Sander, hoe kan het ook anders: 'Here, zegen dit eten om Jezus' wil, amen.'

Een paar weken later breng ik Josien de knippatronen waar ze mij om heeft gevraagd. Ik bel aan. Sander doet open. 'Is mama thuis?' Hij knikt en kijkt mij onderzoekend aan. 'Mama, de dominee is er', roept hij. Josien komt de trap af met de baby op de arm. 'Dat is niet de dominee, gekkerd, dat is de mevrouw van de dominee'. Tegen mij: 'Komt u binnen. Als u de baby even vasthoudt, dan maak ik haar fles klaar.' 'Dat is mijn zusje', zegt Sander bezitterig, 'heb jij ook een klein zusje thuis?'. 'Nee, die is al groot'. 'Hoe groot?'. 'Ze gaat al naar school'. Ja, daar heeft hij niet van terug. Josien komt binnen met thee en de fles voor de baby. Op dat onmogelijke moment krijg ik de hik. Josien neemt de baby van me over en ik loop naar de keuken – zeven slokken water met de neus dicht. Sander is achter me aangelopen. Tegen het aanrecht geleund slaat hij mijn pogingen gade. 'Dominees-mevrouw, hebt u de hik?' vraagt hij deelnemend. En dan verslik ik me in het water van het lachen.

Ik had dit natuurlijk nooit thuis moeten vertellen. Want als mij dat nu weer overkomt, is er altijd wel iemand die zegt: 'Dominees-mevrouw, hebt u de hik?'

Ytje Veeffind-Eenkhoorn, Krommenie

Slechte moeders?

H. Algra, Den Helder

Nog niet zo lang geleden was je een slechte moeder als je een betaalde baan buitenshuis had. Tegenwoordig lijkt de werkende moeder heel gewoon. Maar: is zo'n keuze wel in het belang van je kind? En als je denkt dat het niet slecht is: welke kinderopvang moet je dan kiezen?

De derde spreker op congres van de VCPB¹ was Marianne de Wolff. Ze is sinds kort zelf werkende moeder. De Wolff schotelde de verzamelde pedagogen en beroepsopvoeders een stevige hoeveelheid studiemateriaal voor om daarmee uit te leggen waar je op moet letten bij je keuze vóór of tegen kinderopvang door anderen. „Nog niet zo lang geleden was het 'slecht' voor je kind wanneer je als moeder buitenshuis werkte. Inmiddels werkt in Nederland ongeveer 30% van de moeders met jonge kinderen buitenshuis. Er zijn momenteel 1300 kinderdagverblijven; zo'n 100.000 kinderen worden buitenshuis door anderen dan de eigen ouders opgevangen.” Cijfers die niet gering zijn. Want: stel dat deze opvang verkeerd is voor de kinderen: dan vraagt zo'n ontwikkeling in de toekomst om forse investeringen om de gevolgen bij te sturen.

Emotioneel

De discussie over de voor- en nadelen van kinderopvang is vaak fel. Daarbij worden meestal meer emotionele dan verstandelijke argumenten gehanteerd. Misschien is dat geen wonder: het thema raakt ons allemaal immers heel direct. Voorstanders van kinderopvang vinden dat ouders die hun kind thuis opvangen het kind ontwikkelingsmogelijkheden onthouden, tegenstanders ergeren zich aan het feit dat werkende ouders hun kind zomaar bij anderen 'dumpen'. In christelijke kring hoor je daarnaast ook het argument dat je rentmeester bent over je kinderen, dat rentmeesterschap kun je niet zomaar aan anderen overlaten.

Is werkend moederschap vanzelfsprekend?

Zoals al gezegd: vroeger werden 'wer-

kende moeders' vaak slechte moeders gevonden. Er zijn tegenwoordig ook steeds meer mensen die het absurd vinden als moeders stoppen met (buitenshuis) werken. Je ziet dan je kind teveel als bezit, je bent bezig het kind te verstikken, je bent als moeder voor je hele ziel en zaligheid afhankelijk van het kind. Marianne de Wolff ergert zich aan dergelijke uitspraken. Het is niet vanzelfsprekend dat je als moeder 'binnen' blijft, het is evenmin vanzelfsprekend dat je als moeder 'buiten' blijft werken. Mensen 'kiezen' tegenwoordig vaak bewust voor kinderen. Daar hoort dan ook bij dat ouders bewust moeten kiezen voor werkend moederschap, óf dat ze er niet voor kiezen...

In dit verband even terzijde: er zijn ook vaders die voor de kinderen zorgen, terwijl moeder buitenshuis werkt. In het vervolg van deze bijdrage gaat het echter over de situatie waarbij én de vader én de moeder een baan buitenshuis hebben.

Gehechtheid

Marianne de Wolff ging in haar lezing eerst in op wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van kinderopvang voor de ontwikkeling van het kind.

De sleutel tot het thema kinderopvang is de gehechtheidstheorie. Bijna alle kinderen ontwikkelen een unieke en duurzame band met hun belangrijkste opvoeders. Een veilige gehechtheid op jonge leeftijd is de basis van waaruit het kind zijn omgeving durft te gaan verkennen. Om een veilige relatie met het kind op te bouwen is het nodig dat:

- de ouders gevoelig zijn voor de signalen die het kind uitzendt.
- er moet voldoende tijd zijn voor het kind om met een beperkt aantal mensen een vertrouwde band op te bouwen (d.w.z.: het kind moet niet iedere dag weer in andere handen zijn).
- de opvoeder moet zichzelf plezierig voelen in hun situatie
- ouders moeten het gevoel hebben dat ze gesteund worden door anderen uit de omgeving (familie, burens, mensen uit de kerk).

De vraag is: voldoet kinderopvang wel aan die criteria? Zien werkende ouders hun kind wel voldoende om gevoelig te zijn voor de signalen die

het uitzendt? Komt het kind niet in teveel handen? Voelt een opvoeder zich wel plezierig in de drukke combinatie van gezin en werk?

Kinderopvang is niet slecht

Stel je nu voor dat uit het onderzoek naar de effecten van kinderopvang was gekomen dat deze opvang slecht is voor het kind: wat dan? Dan had Marianne de Wolff (of haar echtgenoot) daar conclusies aan moeten verbinden; hun zoontje zou weer thuis verzorgd moeten worden... Zover kwam het niet, want volgens De Wolff komt uit wetenschappelijk onderzoek naar voren dat de kinderen die buitenshuis opvang krijgen zich niet minder hechten aan hun ouders dan kinderen die de eerste jaren thuis opgroeien. De tevredenheid van moeders speelt wel een rol. Als een moeder zich thuis ongelukkig voelt heeft dat een negatief effect op de hechting van het kind. Als een moeder zich schuldig voelt over haar werk of omdat ze overbelast raakt, geldt hetzelfde. Kennelijk is de vraag hoe je je als moeder voelt van groot belang. Bij kinderen uit 'achterstandsgezinnen' wordt de verstandelijke ontwikkeling in positieve richting gestimuleerd door opvang buitenshuis. De slechte thuis-situatie wordt een beetje gecompenseerd door de opvang buitenshuis. Wat de sociale ontwikkeling betreft valt op dat kinderen op kinderdagverblijven iets eerder in staat zijn om samen te spelen. Anderzijds is er ook een onderzoek bekend waaruit blijkt dat deze kinderen thuis vaker opstandig zijn tegen hun moeder. Uit één onderzoek blijkt dat deze trend zich bij jongens op latere leeftijd voortzet: ze zijn assertiever, maar ook minder gevoelig voor straf en lichamelijk eerder agressief. Het betreft hier echter slechts één onderzoek. Over de effecten van kinderopvang op latere leeftijd kan dus nog niet echt veel worden gezegd.

Wat vindt het kind er zélf van?

Leuk bedacht allemaal... Maar wat vinden de kinderen er nu zélf van? Wat betekent het voor het kind om al op jonge leeftijd met anderen geconfronteerd te worden? En – een principieel argument – kun je het eigenlijk wel maken als christen-ouders om de opvoeding van je kind met een ander

te delen? Over die vragen gaat een bijdrage in het volgende nummer van 'Opbouw'.

Noot

1. Dit is het derde deel van een serie naar aanleiding van het congres van de Vereniging van Christen Pedagogen en Beroepsopvoeders VCPB (p/a ICS, Nieuwe Zijds Voorburgwal 96-1, 1012 SG AMSTERDAM, 020-6257141). De vorige afleveringen werden gepubliceerd in 'Opbouw' 39/10 en 39/11.

Kruiden van de tafel

Lofprijzing

Geloofd zij de Here, de God van Israël. Dat zijn de eerste woorden van Zacharias, die een einde maken aan zijn periode van zwijgen. Het allereerste wat hij zegt is: een lofprijzing. Er is bij hem geen spoor van wrok of verwijt jegens de Here, omdat hij zolang niet heeft kunnen praten. Zulke mensen zijn er ook, nietwaar? Wanneer er minder aangename dingen gebeuren in hun leven, nemen ze de Here kwalijk en blijven ze er maar over doorzeuren, ook nog als het al achter de rug is. Bij Zacharias is daar geen sprake van. Daar kunnen wij nog wat van leren.

Zacharias geeft ook aan waarom hij de Here looft: want Hij heeft omgezien naar zijn volk en heeft het verlossing gebracht en heeft ons een hoorn des heils opgericht in het huis van David, zijn knecht.

Ik denk dat de mensen die naar Zacharias stonden te luisteren, er geen touw aan vast konden knopen. De Here heeft zijn volk verlossing gebracht? Nou, nou, zullen ze gedacht hebben, dat is ook zwaar overtrokken. Natuurlijk is de geboorte van Johannes een wonder. Natuurlijk mogen Zacharias en Elisabeth daar Gods hand in zien. Maar om nu te zeggen dat de Here verlossing gebracht heeft voor zijn volk, dat gaat toch echt te ver. En dat de Here een hoorn des heils heeft opgericht in het huis van David, slaat helemaal nergens op. Want dat kind, Johannes, behoort helemaal niet tot het huis van David. Zacharias behoort tot de stam van Levi. Hij kan dan nu wel weer praten, maar het heeft er alles van weg dat hij wartaal uitslaat.

Maar wat zij niet wisten, wist Zacharias wel. Maria was bij hem en Elisabeth op bezoek geweest. Ze wisten dat God inmiddels de grote Zoon van David verwekt had, de hoorn des heils, de Messias.

M.R. van den Berg, Groningen

Persschouw

Depressie

De meeste hulpverleners zijn te 'doerig'. Ze willen allemaal iets doen. Ze zitten aan iemand te pluizen en te plukken, te hijsen en te sjoeren, waardoor de onderlinge vervreemding groter wordt. De depressieve mens ergert zich vaak aan al dit gedoe om en met hem, gaat zich nog meer pantseren, wordt daardoor nog eenzamer, komt nog dieper in de hel. De hulpverlener, in huis of daarbuiten, gaat zich opwinden en laat zich bij tijd en wijle ontvalen: stank voor dank! Geen land mee te bezeilen! Ik kan niks goed doen! 't Is ook een onmogelijk mens! Het is misschien beter om af te strepen wat je persé niet moet doen. Het begrijpende lachje bijvoorbeeld, dat minzaam uitdrukt: wat voor u een vraag is, is voor mij een weet. Kuiper schrijft dat doctoren daar sterk in zijn – en hij kan het weten! – maar ik veronderstel dat ook dominees lang niet altijd vrijuit gaan. Een dergelijke houding, opgetuigd met het in de pastorale handboeken genoemde 'invoelend vermogen', is uiterst pretentief en werkt afstotend. Als ik depressief zou zijn, hoop ik voor zulke alleswetters en allesverstaanders gespaard te blijven. Nog een manier, zoals het in geen geval moet: een neerbuigende goedheid, die onder de schijn van het tegendeel geen enkel respect voor de ander toont.

Op de wijze van: ach mijnheertje of mevrouw, om nog maar te zwijgen van de beledigende gewoonte om iemand met opa of oma aan te spreken, terwijl die nabije relatie er helemaal niet is. Zó ontleem je iemand zijn gevoel van eigenwaarde, zijn besef van menselijkheid. In een depressie is daar al zo weinig van over. Laat dat kleine restje dan intact en ga er uiterst zorgvuldig mee om! We hebben een aantal weerwoorden in het negatieve opgesomd, zoals het niet moet: therapeutisch frunnikend, begrijpend glimlachen, neerbuigend toespreken. Laten we proberen een positieve weg te wijzen, hoe het wel zou kunnen. Het is, naar mijn besef, eenvoudig. Om misverstand te voorkomen: eenvoudig is iets anders dan simpel! Deze eenvoud heeft te maken met het hart van God en met het hart van ons bestaan. De Eeuwige-Trouwe, van wie de Schriften getuigen, zit niet aan mensen te frunniken. Begrijpend

glimlachen is er bij Hem niet bij, evenmin neerbuigend toespreken. Onder het beslag van Zijn Woord en Geest herkennen we, met vallen en opstaan, het wonder boven wonder: Hij aanvaardt ons zoals we zijn, met al onze deuken en barsten, met al onze kreukels en kronkels.

Dit stuk knipten wij uit een artikel, dat Dr. G.W. Marchal schreef in het bekende: 'HERVORMD WEEKBLAD'. De scribent wil graag, dat wij de legio signalen, die van een depressie uitgaan, zullen opvangen en er iets mee doen. Daarom heeft hij over dit moeilijke onderwerp zijn gedachten op papier gezet.

Enschede. O. Mooiweer

Kerknieuws

Doetinchem-Velp

De preekvoorziening van de kerk is thans in handen van: Mevr. C.M. Kleingeld-van der Veer, Gasthuisweg 35, 7051 DS Varsseveld. Tel.: 08352-43 191.

Radio-kerkdienst

Op zondag 20 augustus a.s. vindt uitzending plaats van een kerkdienst van de NGK Sliedrecht. Voorganger is drs W. Borgdorff.

De uitzending is via Radio 5 van 17.00 tot 18.00 uur. Cassettes van deze dienst kunnen worden besteld bij de Stichting 'De Brug', Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten, tel.: 03210-13 673.

Televisie-kerkdienst

Op zondag 27 augustus a.s. vindt uitzending plaats van een kerkdienst uit Rotterdam-Overschie. Voorganger is ds G. de Lange.

De uitzending vindt plaats op Nederland 1 van 16.00 tot 17.00 uur. Cassettes van deze dienst kunnen besteld worden bij de Stichting 'De Brug', Lancasterdreef 140, 8251 TD Dronten, tel.: 03210-13 673.

Nunspeet

De kerkeraad heeft een beroep uitge-

bracht op drs J.C. Schaeffer, predikant te Apeldoorn.

Almkerk-Werkendam

Het adres van scriba de heer G.J. van der Vlis is gewijzigd en luidt nu: Klaproos 30, 4251 JE Werkendam. Het telefoonnr. blijft ongewijzigd, t.w.: 01835-3086.

Stichting Emeritaatsvoorziening (SEV)

De najaarsvergadering met de kerken zal dit jaar worden gehouden op woensdag 8 november a.s. in de Jeruzalemkerk te Utrecht, Troosterlaan 65. Aanvang 19.30 uur.

Onder andere(n)

Avondturen in Zeist

Korte cursussen in de avonduren voor praktische toerusting van gemeentelieden.

Met het woord aan het werk
over bijbelstudie en het leiden van bijbelkringen

19, 26 september, 3, 10 en 17 oktober 1995

Omzien

grondlijnen en basisvaardigheden van het pastoraat

7, 14, 21, 28 november 1995

Zout der aarde

praktische evangelisatie en een wer-
vende gemeente

9, 16, 23, 30 februari, 12 en 19 maart 1996

Weet waarom je gelooft!

ingaan op vragen van niet-christenen
13, 20, 27 februari, 12 en 19 maart 1996

Daadkrachtig geloven

de diakonale taak van de gemeente
naar binnen en buiten

26 maart, 2, 9, 16 en 23 april 1996

Bouwen en vertrouwen

opbouw, groei en vernieuwing van de gemeente

7, 14, 21, 28 mei en 4 juni 1996

Open avond korte cursussen

een informatieavond over de bovengenoemde cursussen wordt gehouden
op 12 september 1995, aanvang 19.30 uur

Krakelingweg 10
3707 HV ZEIST
Telefoon 03404-24166

Nederlandse Patiënten Vereniging (NPV)

Ontmoetingsdag familieleden van psychisch zieken

Op D.V. 28 oktober 1995 zal in de 'Eenhoorn' te Amersfoort een ontmoetingsdag worden gehouden voor familieleden van psychisch zieken. Op deze dag zal een inleiding worden gehouden over het omgaan met psychisch zieken binnen een gezin. Er zijn plannen om te komen tot een vereniging voor familieleden van psychisch zieken. Op de ontmoetingsdag zullen deze plannen worden toegelicht.

De ontmoetingsdag wordt georganiseerd door een tijdelijke werkgroep uitgaande van de Stichting Maatschappelijke Hulpverlening op Gereformeerde Grondslag te Den Haag (SMHGG), Stichting 'De Vluchtheuvel', de Nederlandse Patiënten Vereniging (NPV), het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis 'De Fontein' (GPZ) en GLIAGG 'De Poort'.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de NPV, Postbus 178, 3900 AD Veenendaal, tel. 08385-24818.

Zalig, die het woord Gods horen en het bewaren
Lucas 11 : 28

In vol vertrouwen op Christus, haar Heer en Heiland, is ontslapen onze lieve moeder, schoonmoeder, groot- en overgrootmoeder,

ANNA ELISABETH DELHAAS

geboren Kolfhaus

in de ouderdom van 89 jaren.

's-Gravenhage: L.M.Th. Balt-Delhaas

Amersfoort: J.A.G Delhaas
D.F. Delhaas-De Rooij

Assen: W.H.D. Delhaas
D. Delhaas-Post

Middelburg: C.J. de Leur
M.C.J. de Leur-Delhaas

Waalre: D.H.W. Delhaas
C.A. Delhaas-Kraan

Soest: C.B.J. Delhaas
W.J.J. Delhaas-Van Bakkum

Noordlaren: R.J. Delhaas

Baarn: J.L. Fokkinga
H.M.R.D. Fokkinga-Delhaas

Klein- en achterkleinkinderen

22 juli 1995
P.D. van Campenstraat 21
4336 AR Middelburg

*Gij bergt de bron des levens,
in uw licht zien wij licht.*
(Psalm 36 : 10)

Wij zijn blij en dankbaar met de
geboorte van

Jetske Elisabet

Freddy Gerkema
Judith Gerkema-Mudde
Rieneke
Maartje

31 juli 1995

Brijlantstraat 75
9743 NC Groningen
Tel. 050-(5)712412

De **Nederlands Gereformeerde Kerk te Oegstgeest** (480 leden) wil graag in contact komen met personen die onze Gemeente als

PASTORAAL MEDEWERKER (m/v)

zouden kunnen dienen. Gedacht wordt aan iemand met HBO-opleiding 'pastoraat' of vergelijkbaar. Deze medewerker zal zijn/haar werkzaamheden zelfstandig verrichten naast de predikant, die een 50% aanstelling heeft. Omvang van de aanstelling is minimaal 20 uur per week, de duur is in overleg, maar tenminste voor de periode dat de tweede predikantsplaats vacant is.

We verzoeken kandidaten, of hen die geschikte kandidaten willen voordragen, zo spoedig mogelijk te reageren bij G.J. van Dam, Grunerielaan 29, 2343 AK Oegstgeest, Tel. 071-177494 of bij R. Jochemsen, Tel. 01718-24119

